

Dnesek

ROČNÍK II.

V PRAZE 22. LEDNA 1948

CENA Kčs 3.50

Kdo bude kandidovat?

Dr FRANTIŠEK KAFKA

Sociální politika v nové ústavě

RE

Stávka, která byla výstrahou

PARDUS

Vysvětlení

J. P. SARTRE

Venkov hovoří

VLASTIMIL KOMÁREK

Zločinnost v revoluci

Dr JAROMÍR PŠENIČKA

Umřel člověk

IVO NAVRÁTIL

Slovenský žiak odpovedá svojmu českému profesorovi — Odpověď českého profesora bývalému slovenskému žákovi — Rod zobcovitých — Pero mu zůstalo — Nejkrásnější dárek pro republiku — Kremelský orloj a zákon 143/1946 — Výroba a distribuce — Lidé a revoluce — Duha nad benzinem — O slovenském národním soudu — Studenti a politika — Pedagogické fakulty — Inteligence bez zájmu — Vyučování ruštině

Z BÁSNICKÉ ŽNĚ 1947

Viktor Dyk: **LYRICKÉ ZRÁNÍ**

Zahajovací svazek sebraných spisů, zahrnující tři básnické sbírky: *Noční chřiméry, Domy, Devátá vlna.*
Brož. 85 Kčs, váz. 112 Kčs

František Halas: **LADĚNÍ II.** vydání.

Básně z let 1937 až 1941, obsahující kromě čisté lyriky i hrstku kouzelných veršů dětských.
Brož. 40 Kčs

Národní umělec Josef Hora: **Sebrané spisy**

Svazek 4. **KNIHA DOMOVA II.** vydání.

(*Dřmív, Popelka přebírá hráč, Máchovské variace, Jan houslista a Rekviem*) Brož. 80 Kčs, váz. 110 Kčs

Svazek 12. **JESEŇIN a PASTERNAK**

Překlady jejich veršů. Brož. 60 Kčs, váz. 88 Kčs

František Hrubín: **NESMÍRNÝ, KRÁSNÝ ŽIVOT**

Nejnovější poesie Hrubínova, již kritika nazvala událostí v básnickém vývoji autorově i v soudobé poezii české.
Brož. 40 Kčs

Jaroslav Kolman Cassius: **ŽELEZNÁ KOŠILE**

Zpověď, psaná na okraj těžkých dní nejistot.
Brož. 35 Kčs

Josef Palivec: **SÍTA II.** vydání.

Noční rozhovor lidské duše se sebou samou, končící velebným hymnem na slávu tohoto života.
Brož. 45 Kčs

Marie Pujmanová: **VERŠE MATEŘSKÉ II.** vydání.

Sbírka citlivé lyriky, zvěčňující v básnické zkratce chvíle úzkosti i radosti matky.
Brož. 27 Kčs

Jaroslav Seifert: **KAMENNÝ MOST**

Knihka poctěná Máchovou cenou města Prahy 1947.
Brož. 45 Kčs

U knihkupců.

Fr. Borový.

Prodáme elektrický adresovací stroj

ADREMA

v bezvadném stavu. Ražení adresovacích destiček obstaráme.

Nab. pod. zn.: „Nepoužitý — 380 PD“ do ins. kanc. **RAPID**, Praha II, Václavské náměstí 56.

Snahy o rozmach britského exportu

Časopis „The Times Review of Industry“ zahrnuje v sobě též dobře známý a rozšířený časopis „Times Trade and Engineering“. Snahy o rozmach britského exportu budou působit na všechny evropské národy; tento časopis lze plněti v místní měně. Je cenným informačním o současných poměrech ve světovém obchodu a průmyslu.

„The Times Review of Industry“ přináší celou řadu ilustrovaných inzerátů a článků o všech novinkách v podnikání, podnikatelské a mezinárodní průmyslové výrobě a bádání.

Roční předplatné kromě poštovného Kčs 240.—
Cena jednoho výtisku kromě poštov. Kčs 24.—

THE TIMES REVIEW OF INDUSTRY

PRÁVĚ VYŠEL PÁTÝ SEŠIT DOKUMENTÁRNÍHO DÍLA

JAROMÍRA MATOUŠKA

**SPOJENÉ STÁTY
AMERICKÉ**

pokračující v lčení hospodářského vzestupu USA v době od občanské války k první válce světové a dalšího vývoje až do hospodářské krise 1933

Cena sešitu o 32 stranách 13 Kčs

DODÁ KAŽDÝ KNIHKUPEČ

FR. BOROVÝ

OBSAH DNEŠKA Č. 41: JAN MAŠEK: Proč je inteligence bez zájmu? — CATO: Diskuse o pojmech. — PARDUS: Sedá eminence. — Dr J. ŠUJAN: L'udové súdnicvo na Slovensku sa skončilo... — ROBERT EHRMANN: Háčky při vývozu. — Dr JOSEF FOLPRECHT: Jak plníme úkol reemigrační. — JAN PETR: Jedno pořebné v pohraničí. — Ešte tragédia jednej strany. — Práva zahraničních studentů. — Výzkum a vývoj. — Dvě knihy. — Nedůvěra. — O jedné neznalosti. — Kdo se lépe osvědčil? — Listárna redakce.

VYDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

VYCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TR. 9

Telefon číslo 390-61. až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. — Nevyžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 168.—, na půl roku Kčs 84.—, na čtvrt roku Kčs 42.—, jednotlivá čísla Kčs 3.50 — Dohlédací pošt. úřad Praha 25. — Odpovědný zástupce listu redaktor Ed. Valenta. — Tiskne Melantrich, Praha II, Václavské nám. 26.

Dnesek

řídí Ferd. Peroutka

Kdo bude kandidovat?

Mezi prozatímním Národním shromážděním a ústavodárným Národním shromážděním byly dva podstatné rozdíly. Především ve způsobu, jakým došlo k jejich vytvoření. Prvý sbor byl konstruován shora; i když formální zdání voleb bylo vytvořeno systémem volitelů, byli již předem pevně stanoveni nejen členové Národního shromáždění, ale určena také rovnost čtyř českých a dvou slovenských vládních stran. Ústavodárné Národní shromáždění vyšlo ze skutečných voleb, v nichž každý občan měl jeden hlas a kde tedy platila opravdová rovnost občanů před urnou. Rozdíl další byl v tom, že v prozatímním Národním shromáždění vedle 80 procent představitelů stran byla ještě jedna pětina představitelů t. zv. nadstraničských. Kulturní, tělovýchovné, mládežnické i odborové i odbojové organizace doplňovaly svými představiteli toto shromáždění, mající tak představovat úhrn národa.

Ústavodárné Národní shromáždění je již ovládáno jedine zásadou demokracie stranicko-politické, vychází jedine z voleb.

Není to demokracie, která si již může dovolit i otevřenou opozici. Zmrzačení války, zanechávající spoušť v oblasti světa zevního i vnitřního každého z nás je příliš velké, aby rekonstruující stát si tento přepych mohl dovolit. Dlouho ještě bude jediným politickým pracovištěm souručenství Národní fronty. Ostatně národ si popřává kritiku s dostatek i v jejím rámci. Není to nikdy kritika netvůrčí, neopravná, kritika sebeúčelná, kritika jen a jen pro kritiku, naopak. Ale stejně — bohužel — třeba zjistit, že nedociluje vždy výsledků, jichž by docílovat měla, jsouc proti jedem tam, kde politické tělo národa, představované politickými reprezentanty, tu a tam je zasaženo procesy otravnými. (To je však jiná otázka, poměr kritiky a budovatelství, jež není účelem tohoto článku.)

Vytvořili jsme

volbami v květnu 1946

situaci, v níž se volič mohl rozhodnout buď pro jednu z vládních stran, nebo mohl vložit do osudí prázdný (bílý) volební lístek, jichž počet se však připočítával vládním stranám podle poměru docílených kladných hlasů. »Bílé lístky v urně červenají«, razila tehdy heslo strana národně socialistická, charakterisující tím cíl prázdných volebních lístků ve volební aritmetice. Národ tenkrát volil, až na mizivý počet prázdných lístků, výlučně strany Národní fronty.

Způsob volby ústavodárného Národního shromáždění představuje krok kupředu směrem k demokracii a ústup revolučního tvoření »vůle lidu« v zákonodárných institucích. Vítežní princip stran, onen dlouhá léta před válkou pro mnohé vady potíráný systém, jehož vady — a stejně nepopíratelně a v témže poměru i přednosti — byly zmnoženy tím, že počet stran zúžen byl na jednu čtvrtinu stran předválečných.

Ve slovenské krizi nastal v tomto vývoji

pokus o zvrát.

Různé zájmové organizace měly být znovu začleněny do Národní fronty jako zdroj lidové vůle, tedy s právem hlasovacím, nikoliv jako instituce poradní. I v této krizi znovu byla prosazena zásada demokracie,

představované politickými stranami. Bylo tu řečeno, že týž občan nemůže přicházet několikrát v počet při zjišťování lidové vůle, jednou jako volič té či oné strany, po druhé jako partyzán, po třetí jako dělník, po čtvrté jako člen tělovýchovné organizace. Ze padl pokus měnit poměr sil v Národní frontě, bylo dáno i tím, že příbrání zástupců těch či oněch »nepolitických« složek bylo příliš průhledné, pokud se týká cílů, že měly být příbrány organizace, jejichž vedení očividně bylo ochotno splnit, vynechány organizace, jejichž vedení by asi nebylo ochotno nebo se přímo postavilo proti přáním té či oné vládní strany.

A tak ti, kdož se věnují kritice vad politického stranictví, mohli asi nakonec zjistit základní pravdu, že bez stran není skutečné demokracie a že strany, se všemi svými zápory, tuto demokracii podporují a v úskalích i chrání. I zde je třeba ovšem říci, že tento altruismus národní je podložen v největší míře vlastním egoismem a egocentriem stranickým.

To je dnešní stav vývoje. Je to vývoj československý, který nese v sobě zčásti principy socializační demokracie východoevropské, a to ve svých cílech, zčásti principy demokracie předválečné Československé republiky, nebo to, co se nazývá podstatou »západní« demokracie ve svých způsobech vyjadřovacích.

Organisování a souběžci

Ve volbách přistupují k urnám nikoli pouze organisování stranici, nýbrž i souběžci stran, nevstoupivší do organizací, jakož i lidé nepolitičtí nebo dokonce protipolitičtí, poučení i nepoučení, lidé, celý národ zkrátka. Bylo by velmi poučné srovnati počet osob, organisovaných pevně ve stranách, tedy kádrových členů, s dosaženým číslem voličů toho či onoho směru. Snad nejlépe proorganisovávala dosud své kádry strana komunistická, a přece ona v době voleb měla organisovaných členů jen asi milion. Přesto je všude určitá horní hranice, kam až se organizačnímu aparátu podaří zachytit pevně příští voliče i účastí ve straně samé. Volby rozhodují nikoliv organisování stranici, ale souběžci; dosud tomu tak bylo vždy. To je podtrženo i okolností, že ženy, které v úhrnu nemají rády »politikaření« a »schůzování«, tvoří v počtu voličů 55 procent, muži pouze 45 procent.

Volby proto znamenají vždy zápas o přízeň, o duši neorganisovaného občana, a ještě více, občanky.

Při tom naše strany, přeměňvše se ve své konstrukci ze stran stavovských zájmových v republice předválečné ve strany, charakterisované dnes programem ideovým, poskytují zhruba každému možnost, aby nalezl u některé z nich přibližně program, odpovídající jeho názorovým představám. Dá-li se toto říci o voliči, nedá se toto vždy říci o lidech, kteří by byli schopni a vhodni, aby ve svém úhrnu a výběru představovali národ jako jeho zákonodárci. Je v národě — a v každém svobodně žijícím národě tomu musí tak být! — velmi početná skupina lidí, kteří se odvracejí od politiky ne snad jen pro určitou hrubost a nevybavitost prostředků, vedoucích k cíli, ale pro jistou úzkost programu, na nějž by jako kandidáti stranictví musili přisáhat. Máme-li z Rakouska uvést příklad nejpřesvědčivější, pak je to sám Masaryk, desertující z místa v parlamentu, aby mohl zůstat věrný sám sobě...

Kritické stanovisko k principům, jakým jsou sestavovány kandidátky politických stran, zejména pokud jde o opomíjení složky odbornické a zesilo-

vání skupiny lidí spíše demagogických, bylo tu před nedávnem vysloveno. Tím horší je ovšem osud osobnosti, která přerůstá formát strany a stává se svým profilem nebo činností osobností celonárodní a nadstranickou. V našem politickém životě nemá podle dnešního zákonného stavu žádné cesty k účasti na parlamentní práci. Podle § 14 zákona o volbě ústavodárného Národního shromáždění z 11. dubna 1946 mohou kandidátní listiny pro volbu podati jen politické strany, vyvíjející v den 30. dubna 1946 činnost. Nestalo se dosud, aby byla některou stranou kandidována osobnost mimo stranu stojící.

To je stav dnešní. K změně jeho bylo by potřeba nového zákona o volbě do příštího Národního shromáždění. Přesto se nyní vynořují pověsti o kandidatuře »lidí mimo strany« nebo »lidí nadstranických« a vládní list zaznamená zprávu o »organiso-vání nadstranického volebního bloku«.

Národní fronta

Je u nás orgán stranický, ale orgán demokratický. Komunisté v něm nemají většinu, ale prakticky v něm není možná ani taková většina, v níž by některá vymoženost socialisace mohla být nějak zvrácena. Dva bloky se v ní utvářejí jen ve chvíli, kdy je činěn pokus o prosazení násilných method, o vnucení jednostranné vůle dynamiky neustále aktivní komunistické strany. O rozumných návrzích, jimiž jsou socialistické reformy vývojovou cestou uskutečňovány, není nakonec velkých bojů. Ne málo návrhů je však činěno z důvodů čistě agitačních, ne jeden z návrhů má v sobě nějaké osídlné ustanovení, jímž se z vůle menšiny má stát diktát, jímž se musí řídit většina.

Tento skutkový stav politické vůle v Národní frontě nepovažují některé strany ani za konečný, ani za vyhovující, poněvadž nemohou při něm samy a bez kompromisů řídit chod vládního stroje, a chtěly by proto na sebe strhnout ve volbách moci více. Již to však, že volí cestu voleb, ukazuje, že požadavek demokracie není náhodný v českém politickém životě, nýbrž naprosto podstatný a odpovídající vývoji a charakteru lidu. Ministr Kopecký před nějakou dobou mluvil o »omlazení Národní fronty«. Mělo-li být omlazením NF, jakým způsobem a jednostranně byly pak přizvány některé organizace k řešení t. zv. »slovenské krize«, byl to, jak jsme již shora ukázali, nepodařený a zhoršený pokus o návrat k době prozatímního Národního shromáždění. Takto patrně nic řešeno nebude, a takto nebudou změněny ani volební řády pro příští volby parlamentu.

»Nadstranický volební blok«

Strany vědí dobře, že jsou předmětem kritiky. Mnohdy kritiky velmi oprávněné. V lidu je nespokojenost s úzkoprsým pojmáním politiky národní jako boje strany proti straně o moc. Lidé si přejí, aby strany samy měly dosti odvahy k čištění ve vlastních řadách. Aby nenacházel sluchu opravný hlas jen tehdy, míří-li do řady odpůrců. Aby zástupcové stran byli vybírání s větší mírou odpovědnosti a s větší pozorností k potřebám nejen kraje, ale státu celého, nejen pro demagogii schůzí a hesel, ale i pro odpovědnost dlouhodobou. Neméně pečlivě se právě nyní zkoumá, do jaké hloubky už pronikla v myslích poslanců myšlenka vlastní neodstranitelnosti, ještě v listopadu m. r. ovládající mysl ministrů. Poslanec-ký mandát není doživotní zaopatření, tím méně zaopatření méně schopných. To vše lid kritisu-je u stran.

A do tohoto zápalného prostředí se vzhazuje náhle myšlenka »nadstranických« nebo »mimostranických« osobností. Jde tu o zájem národa, nebo tu jde o bystrý volební manévr? Praxe nás již poučila, že zájem národa je zprostředkováván v našem po-

litickém životě vždy jen zájemem té či oné politické strany. I zde hledejme toto pozadí.

Co s těmi několika významnými lidmi, kteří u nás opravdu představují cenný přínos myšlenky národní a nadstranické? Opravdová osobnost se jen velmi těžko celá vměstná do vždy zúženého a mnohdy i zastarávajícího programu té či oné strany. Pravidlem bylo, že skutečná, tvůrčí osobnost si tento stranický program dříve či později zformovává k obrazu vlastnímu, k vlastní, nad stranu a k práci pro národ celý směřující dráze. To byl osud Masarykův i Benešův. Dá ta či ona strana takovýmto osobnostem opravdovou možnost tvůrčí práce v politickém životě, i když zůstanou nadstraničtí? Nebude jedinec znamenat jen ubohého jedince v množství straníků, v parlamentě či v operativních centrech, kde vznikají ve straně návrhy zákonů a přípravy různých akcí? Nebo je čeká trpké zklamání, že dali své cenné jméno jen pro chvíli volby, že byli zneužití pro volební afiš? Snad každý z těch, kdo by se rozhodli tuto kandidaturu přijmout, by žádal volnost rozhodování o každé otázce, která bude v parlamentu přijata. Jsem přesvědčen, že kdyby takovýchto osobností se dostalo — na kandidátce všech stran — do parlamentu pouze pět procent celkového počtu, zpevnila by solidarita národní mezi stranami, pronikání socialistických myšlenek do vrstev jimi dosud nezasazených. Tato myšlenka bude mít kladný význam tedy pouze tehdy, nestane-li se volebním trikem strany jediné, nýbrž umožní-li, aby do parlamentu přišly takovéto osobnosti na kandidátkách několika stran.

Ale pojem osobnosti předpokládá i vnitřní pevnost a statečnost. To tají v sobě i nesouhlas proti možnému pokusu stranického sekretáře o diktát, jemuž se dovede nadstranická osobnost vzepřít, káže-li jí svědomí. Lidé, kteří uvažovali o nároku na pensijní zaopatření a o nebezpečí jeho ztráty, kdyby dali své jméno do odboje, nejsou ani revolucionáři, ani nemohou být nazváni bytostmi statečnými. A právě statečnosti je k boji potřeba. Dovoláváme-li se naposledy příkladu TGM, pak ve chvíli, kdy zapomněl, že má jako rakousko-uherský profesor nárok na pensi, a šel do ciziny dělat revoluci, počítaje i s nebezpečím doživotní emigrace, a zanechávaje tu nezaopatřenou a nechráněnou ženu...

V tomto světle je pak pochopitelná jeho dvojnásobná resignace na poslanecký mandát, cítil-li nemožnost práce podle vnitřního žárů své osobnosti. Je pravděpodobné, že bychom se takovýchto resignací dočkali více, vždy ve chvílích konfliktu svědomí a tlaku kandidující strany.

Je ještě zvažít otázku, zda kandidatura »nadstranických osobností« může u nás posunout volební výsledky ve prospěch té či oné strany. Může, mnohdy velmi podstatně. Záleží na tom, kdo takto dá své jméno pro službu té či oné velké myšlenky. Učiní-li to někdo z vlastní ješitnosti, bude to přínos malý. Stane-li se to z opravdového idealismu, bude to přínos podstatný. Ostatně, přes velkou přitažlivost programu strany je ta či ona vůdčí osobnost ve straně sama o sobě přínosem početním. Jistě, že kandidatura osob odboje v té či oné straně v květnových volbách 1946 přinesla přímý výsledek hlasový; stejně tak Helena Koželuhová svou výlučností postojem k věcem veřejným přinesla straně lidové přínos snad i několika mandátů. Týž účinek může mít kandidatura »nadstranické osobnosti«.

Kdo však bude určovat kandidaturu toho či onoho vědce, národohospodáře, literáta, stáchanovce či člena domácího odboje? Odbojová či odborová organizace? Syndikát spisovatelů? Universita? Sotva, Již proto, že osobnost sama nikdy není dána organiza-

cí, ale roste ze sebe, řádem vlastního růstu a v řádu, daném růstu celého národa, jsou i jeho obrazy. Dále pak proto, že některé ze zmíněných organizací či ústavů jsou příliš jednostranně nepolitické nebo zase příliš jednostranně politické, aby byly schopny samy ze sebe takového návrhu, nezávislého na rozkazu odjinud. A přítěž organizace, za kterou by ta či ona »nadstranická osobnost« byla nominována a skutečně kandidována, by visela přílišným způsobem na celé parlamentní činnosti zvoleného, aby dovolila právě zde rozvinout ty nejkladnější a pro parlament nejvhodnější stránky bytosti.

Neuvažujeme tu o neskutečné možnosti další, že by totiž mohli se o přízeň voličů ucházet na zvláštní kandidátce jenom »lidé mimo strany«. Byla by to jen druhá kandidátka té či oné strany, využívající protistranické nálady značné části lidu. Dnešní zákonný stav nepřipouští kandidaturu, nepodanou některou z politických stran již existujících. Nemohl by tu vzniknout do parlamentu i trojský kůň staré agrární či jiné strany? To je čertovo kopytko, jímž se jistě budou zabývat tam, kde myšlenka »nadstranických osobností« slibuje přínos hlasový.

Bylo-li raženo o prázdných volebních lístcích posledních parlamentních voleb heslo, že v urnách červenají, moudrá kandidátní politika všech stran by mohla způsobit, že by se tyto nadstranické osobnosti do parlamentu dostaly, a že by tam ani nečervenaly, ani nebělaly. Kvetly by barvami, jimiž se rozvíjí skutečný, opravdový život národa.

Dr František Kafka

poznámky

Rod zobcovitých

a když má v zobci, myslí, že má v hlavě.

J. V. Sládek.

T. J. »komár mnohý«, jak se praví v jisté básni pěvce národní vůle a mužnosti. Mít kusadla a nemít přitom hlavu, tento anachronismus je jasný každému, kdo zažil nacismus a fašismus. Byl to vlastně systém pouhých kusadel bez hlavy, automať na šikanování a týrání. Stačilo, že někomu byla dána nějaká funkce, t. j. nějaká moc nad lidmi, a už tím byla kusadla uvedena v činnost, zobce konaly svou »povinnost« (Pflicht).

Jsou taková »komáři« i u nás? Nemůžeme si zastírat, že i u nás jsou funkcionáři a úředníci, kteří obratně ovládají své bodavé ústrojí. Ctižádostí leckterého mocipána není úspěšná správa, nýbrž svérázná osobní vláda, zneužívání moci, v poslední instanci s věčné samotným lidem, jemuž je třeba skládat úcty z toho, jak se moc uplatňuje ve veřejném životě. Demokracie je neustálý dialog v národě a s národem, třeba někdy poněkud těžkopádný, zato však vždy přirozený a mravně i politicky nezbytný. Cti národa je, aby nebyl hmotně vykořisťován hospodářsky mocnými jedinci a skupinami, jeho cti je však také, aby nebyl deptán a svržen tou mocí (svo u mocí), již podle zásad demokracie do čiasně přenesl na jiné osoby a skupiny. V národě půjde vždycky o čest a vždycky o moc, jež je závažkem. Kdo si přeje mocí a necítí při tom její závaznost vůči tomu, z něhož podle demokratické ústavy jediné moc vychází, není hoděn důvěry.

Mnozí bodají tím, že úmyslně nebo z ledabylosti nedbají předpisů, jini zase úzkoprsým a tendenčním jejich výkladem. Zákon nebo předpis není guma, která se dá ohýbat na tu anebo onu stranu. Je-li podána žádost, má být tak nebo onak vyřízena, nikoli odkládána; žádost také není Černým Petrem, aby si jí úřady tahaly vzájemně z rukou a zbytečně prodlužovaly hru. K rodu zobcovitých druží se někdy s oblibou rod hluchých: vyslechnou, pokývají hlavou — a nic se nestane. Zkušenosť z první republiky opakují se i ve třetí: opět jsou mezi námi byrokrati, kteří odkládání petičí považují za jistý způsob jejich vyřizování.

Je to způsob tím zavrženější, jestliže se namnoze takovéto počínání motivuje úvahou politickou. Leckteré zobcovité zajímá mnohem méně, co a jak vyřídí, než ta okolnost, kdo se o vyřízení uchází. Máte s sebou nějakou politickou výzbroj? Tož máte naději, že donutíte komára, aby zapochyboval o spolehlivosti svého zobce. Neboť: ačkoli systémy a řády se mění, byrokrat má před sebou situaci stále touž: zde je on a tam je ten druhý, prosebník, žadatel, krátce někdo, jenž jeho, byrokrata, potřebuje... Nové garnitury brzy postřehnou neměnnost situace a zapracují se. Případně projeví touhu vycházet s druhými právě tak, jako bylo kdysi nakládáno s nimi samotnými.

Vždy je nutno hájit decentralisaci a občanskou a lidovou správu. Na druhé straně tu však vzniká zvláštní rozpoložení myslí u těch, kteří nejsouce existenčně závislí na své funkci, jsou tím náchylnější k tomu, aby nějak dali průchod své vůli. Mají vždycky možnost »se všim praštit«. Jiní se zase cítí pověřeni spíše politickou stranou nežli národem. Jaký div, že národ na takovouto psychologii potom doplácí? Československému občanstvu bylo od roku 1945 vyslechnout leckteré řeči všelijak sršaté a namnoze zbytečně kousavé. Národu to neposloužilo jako není nikomu na prospěch, hryželi si vlastní tělo. Že za revoluce mají zobce vždy převahu nad hlavami, bylo i u nás dostatečně prokázáno. Vždy se najde dost lidí, kteří jsou ochotni pošípnout kterýkoli čistý štít.

Za první republiky ve vládních prohlášeních bývaly neustále stížnosti na kořenost a nevykonnost administrativy. Říkalo se: Rakousko v nás. Schlamperei. Co však je v nás dnes, když mnozí by byli ochotni věci řešit spíše sekerou nežli perem? Nutno zásadně uvítat každou chuť do práce a budování. To však nesmí vést k svévoli. Toť se ví, že v dobách velkých přeměn vlast nezahálejí. Prává revoluce jako vždy se však děje především v hlavách a srdcích. Zde je ostatně záruka její trvalosti a síly.

F. Humler

Pero mu zůstalo

Dovedl být kousavý a sarkastický; dovedl mluvit a psát ironicky. I v jeho odchodu je kus ironie. Odešel nedlouho poté, když vyšel soubor jeho předválečných i válečných článků. Mnozí tuto knížku ještě nečetli, ale zamyslili se nad jejím názvem: PERO MI ZŮSTALO. Začínal jako novinář, pak působil jako několikanásobný ministr, jako muž, jehož jméno hodně znamenalo v jeho straně i v české politice. Účast v emigraci. Pak návrat a — ticho. Pak knížka: PERO MI ZŮSTALO. — Pak ticho. Smrt. Odchod. Státní pohřeb. Děšť projevů a článků o velkém muži, o vzoru odvahy, o velkém státníku, politikovi a novináři. Děšť uznalých projevů a článků je prudký. Ale není tak silný, aby smysl ironií, která se dívá ze slov: PERO MI ZŮSTALO. Před odchodem vydává Bechyně soubor svých článků; trpkostí v názvu knihy říká, že na sklonku života mu zůstalo právě jen to, s čím šel do života: novinářovo pero.

Hodně by zkrátněl český život, kdybychom dovedli lidem za živa dát jen zlomek toho, co jsme jim ochotni dávat po smrti. Jak by se u nás žilo, kdybychom pro živé měli zlomek toho odpuštění, uznání a pochopení, které jim štědrě dáváme, když již toho nepotřebují?

V dílnách, kde pracují s drahými kovy, mají dělníci velké kožené zástěry, spojené se stolem tak, aby se ani pilinka vzácného kovu neztratila. V továrnách se snaží co nejvíce šetřit materiálem, hmotami, surovinami, co nejlépe hospodařit s lidskými silami a stroji. Velkým kapitálem národním jsou také duchovní síly jeho lidí. Je, jistě povinností mrtvé uctivě pochovávat. Ale je také krásné uznávat živé — za živa.

P. G.

Nejkrásnější dárek pro republiku

Milióny pracovních hodin nabídli komunisté republice se současným prohlášením, že nejlepší agitací, take předvolební, je práce pro celý stát. Byl to dobrý nápad a pan prezident, kterému jako prvním muži ve státě komunisté své rozumné rozhodnutí oznámili, právem je pochválil. Jen slepý a nespravedlivý člověk mohl by popírat fakt, že vedoucí lidé komunistické strany už nejednou se snažili a ne bez výsledků odvrátit v první řadě své příslušníky od hluchého agitování k práci. Že se na příklad takový Zápotočský ani za cenu své popularity nebál několikrát promluvit v tomto smyslu, je pravda, kterou spravedlivý člověk nebude zapírat.

Je ovšem nutno podotknout, že není třeba jen vyzývat

lídi k práci přesčasové, filmem a rozhlasem agitačně fruktifikované, že stejně záslužné a snad záslužnější by bylo vybičnout všechny pracující k tomu, aby práci, kterou konají jako práci pravidelnou, nebrigádnickou, košali svědomitě a dobře. Tato práce je totiž nejvýznamnější a nejdůležitější, a řádnými brigádami není nahraditelná — a proto by dodatek v tomto smyslu význam a účín komunistického gesta jen zvýšil a velmi užitečně a zdravě doplnil. Že druhí mají ovšem povinnost stejnou, není snad třeba ani poznamenat.

Jiří Z h o r

Kremelský orloj a zákon 143/1946

V brněnském divadle se hraje Pogodintv Kremelský orloj. Inženýr Zabělin, elektrotechnický odborník, v revoluci jako příslušník buržoazie vytržený z práce, prodává na ulici sirky. Lenin připravuje vstavbu sovětského státu, zejména předpokladem je mimo jiné elektrifikace země. Hledá odborníky. Najde — inženýra Zabělina a nebojí se mu svěřit vypracování plánu a vedení akce, třebaže Zabělin není bolševik. Inženýr Zabělin, který našel opět smysl života v práci, obětavě a věrně slouží Sovětskému svazu.

Tak jednala ruská revoluce. U nás inženýři Zabělinové dosud jaksi prodávají sirky. Mužové s dlouholetými odbornými zkušenostmi byli odstraněni ze svých míst a vyřazeni z práce často jen pro narknutí z asociálnosti a od lidí, kterým stáhl v cestě. Odvolání? Obhajoba? Neexistují. Jak také, když žalobci jsou současně soudci?!

Některé se poddali, přišli a poklonili se. Byli vzati blahosklonně na milost — jako podřízené síly nebo jako síly výkonné, jejichž úspěchy bere jejich představený — politický exponent. Některé se nevzdali a čekají. Čekají dosud marně i na jmenování rozhodčích soudů podle zákona č. 143 ze 16. května 1946 Sb. o úpravě pracovních poměrů, dotčených důsledky národní revoluce — to je už déle než jeden a půl roku.

U nás se dosud nenašel Lenin, který by dovedl říci nepřijemnou pravdu i do vlastních řad a který by měl odvahu chybu veřejně doznat a napravit. To jsou vlastnosti budovatelů, to je pomník trvalejší obrovitých náměstí.

Miroslav V í t e k

Výroba a distribuce

V mnohých a vzrušených člancích jsme četli o velkoobchodnících, kteří zatajili tisíce, desetitisíce metrů, kilometry látek. Četli jsme také, že ani v továrnách nebylo vše v pořádku, že ani odtud nešlo vše poctivě tam, kam to mělo jít. Čteme-li o desetitisících metrů látek, které nepřišly do řádného obchodu, napadá otázka: to dělali jen velkoobchodníci? Sami přejímali, schovávali, utajovali zásoby, které se jistě nevešly do psacího stolu? Sami vše sjednávali a sami vše pod rukou prodávali? A co zaměstnanci v těchto podnicích? Věděli o tom? Je možno ve velkoobchodu utajit před zaměstnanci velké sklady látek? Co dělaly v těchto podnicích závodní rady?

Chceme-li se dostat k lepší výrobě a k lepší distribuci, musíme ustlovat o lepší poměr většiny zaměstnaných k práci, k podniku. O kolik šmeliny v textilu — abychom zůstali jen u tohoto příkladu — by bylo méně, kdyby zaměstnanci a jejich orgány jednali tak, jak mají jednat? Zdá se, že nesehali jen jednotlivci — velkoobchodníci, ale také zaměstnanci v některých velkoobchodech, v továrnách. Psát a říkat to je méně populární, než lomozivě odmítat činnost velkoobchodu. Je však potřebí si uvědomit, že ve výrobě i v distribuci je mnoho koukolu také mezi zaměstnanci. Socialismus si nepomůže, bude-li si zakrývat skutečnost, že mnoho zaměstnanců dosud nemyslí a nejedná socialisticky, ale kapitalisticky, i když tento svůj kapitalismus zakrývají nějakou politickou legitimací.

Stále bude potřebí opakovat, že nestačí jen odstranit kapitalismus nahofe, ale hlavně z mysli lidí dole. Nejsou jen černé ceny textilu, ale jsou i černé mzdy: zdražují stavby a vytažují lidem peníze z kapsy právě tak jako ten, kdo pod rukou prodává sádlo a mouku. Nejsou jen bezohlední velkoobchodníci; je plevel i mezi pracujícími a tento plevel škodí poctivě pracujícím i lidem chudým a nezáměrným. Je potřebí také upřímně majestátu lidu říci: někdy jednáš velmi nemajestátně. A hlavně: na konec škodíš sám sobě, neboť vše to, co vznikne z nepořádků v národních podnicích a jinde, zaplatí si na konec zase jen lid sám v podobě vyšších cen.

Zde je velký kus práce pro odborové organizace. Je to nový, pro některé nezvyklý kus práce, neboť nebylo kdysi

úkolom odborových organizací se dívat, jak pracující opravdu pracuje, jak se daří podniku, kolik je zmetků, kolik ze sil připadá na dělníky a na úředníky, jaký je průměrný výkon jednotlivce, jak to bylo před rokem a před válkou. Před válkou hájily odborové organizace zájmy pracujících proti vedemí závodů. Je-li podnik národním podnikem, splývají zájmy pracujících vcelku se zájmem podniku. Prospěch podniku je vcelku současně prospěchem lidí, kteří v něm pracují. Zde čeká odborové organizace mnoho ne právě vděčné práce. Právě sem by měly zaměřit velkou část svých sil.

V. G.

Lidé a revoluce

Je známo, že E. Bass hodlal svou knihu o roce 1848 doplnit knihou o životních osudech osmačtyřicátníků — byla by to kniha zajímavá. Bach, v r. 1848 revolucionář — a po několika málo letech katan posledních relikvii svobody. Sabina, ultraradikál — a na konec policejní konfident. Votka, člen Repealu — a po letech vášnivě bojovný jesuita. A takových případů dalo by se vypočítat, předpovědných, pozoruhodných proměn. Škoda, že Bass tu knihu nenapsal.

Dnes listujeme v obdobné knize, kterou teprve současné dějiny píší: kolik rozvrátli jsme viděli v květnových dnech, kolik po nich. Viděli jsme přezukostlivé a překonservativní byrokraty, služebníckující úředníky, kteří v roce 1945 měli oplétání s očištnými komisemi a najednou se ze všeho vymotali dík hvězdě, jež nebyla betlemská. Vidíme a slyšíme je dnes. Dnes jsme pro ně všichni, kdo se nebojíme kritičtěji promluvit o tom, co se nám u nás nelíbí, reakcionáři a zpátečníky — božínku, kdo všechno to dává dnes z pokrokovosti jedničku! A co se z těchto horlivců stane za rok, za dva, za deset, dvacet let? Až napíše jednou někdo balzacovskou Lidskou komedii z těchto roků a dnů, nena-píše věru knihu nudnou.

Jiří Z h o r

politika

Sociální politika v nové ústavě

Návrh nové ústavy obsahuje tyto normy: ochranu práce a garancii svobody práce, pojem práce jako sociální povinnosti, úpravu pracovních podmínek (práce žen, dětí, ochrana zdraví při práci), pracovní smlouvu, právo na odpočinek, právo na zaopatření, právo sdružovat se v odborových organizacích, právo na stávkou.

Úlve poskytnout těmto sociálním hodnotám ústavní ochrany je v podstatě společná všem politickým stranám. Přece však při formulaci mnohých z těchto ustanovení se setkáváme s těžkou problematikou. Jsou zde i potíže vyslovené politické.

Hned první ze skupiny sociálních ustanovení, jež formuluje

právo sdružovat se v zájmových organizacích

k hájení hospodářských, sociálních a kulturních zájmů, přinesla politické střetnutí dvou táborů v otázce, zda v ustanovení má být řečeno, že toto právo mají »pracující« nebo »státní občané«. Těm, kteří byli pro »pracující«, šlo o to, aby bylo zneemožněno vytvoření zájmové organizace rentierů nebo akcionářů, aby ústava nenechávala otevřená dvířka organizování lidí, kteří žijí z bezprácných důchodů. Těm, kteří chtěli, aby bylo řečeno, že státní občané mají právo svobodně se sdružovat v zájmových organizacích, šlo zase o to, aby se toto právo nemohlo nikdy vztahovat jen na osoby pracující v námezdním poměru, aby práva sdružovat se v zájmových organizacích požívaly i osoby svobodných povolání a kategorie podnikatelské, aby některým vrstvám nebylo upíráno právo organizovat se v zájmových organizacích, ačkoli jsou činní v hospodářském životě. Na této straně byly obavy před favorizováním pracujících proti těm, kteří pracovali a dnes třeba už pracovat nemohou. Politická povaha sporu je jistě jasná. Řešení přijato zatím

v tom smyslu, že slovo »pracující«, pro něž se vyslovila většina, bude vysvětleno v důvodové zprávě tak, aby nevznikaly pochybnosti o jeho obsahu.

Druhé ustanovení má formulovat

právo zaměstnanců sdružovat se v odborových organizacích.

I v tomto případě převládají potíže politické nad právními. Návrh zpravodaje ústavního výboru, komunistického poslance dr. Procházky, vyjadřoval toto právo tak, že »zaměstnanci se sdružují v jednotné odborové organizaci a mají právo hájit své zájmy jejím prostřednictvím a prostředky akce, které ona určí. Jednotné odborové organizaci se zaručuje široká účast na kontrole hospodářství a při řešení všech otázek, týkajících se zájmů pracujícího lidu.« Mluvčí ÚRO žádali pak ještě dodatek, že jednotná odborová organizace spravuje národní pojištění. Spor byl vyvolán především slůvkem »jednotné«, neboť tím by se znemožňovalo tvoření jiných odborových organizací, které by mohly hájit zájmy zaměstnanců. Toto monopolní postavení jednotné odborové organizace pokládali všichni nekomunističtí mluvčí za nebezpečné. Bylo celkem podivné, že zůstalo nevysloveno nebezpečí intimních vztahů jednotných odborů k vládě, že takoveto jednotné odbory se mohou lehko stát nástrojem vlády a pozbyť svého smyslu, jak to ukázala nedávná historie autoritativních států.

Ještě hlubší, do kořene demokracie sahající spor mezi požadavky komunistickými (spolu s požadavky ÚRO) a názory ostatních byl v tom, zda jednotná odborová organizace má mít možnost určovat sama prostředky akce, jimiž hájí zájmy zaměstnanců. Proti navrhovanému doplňku »v mezích zákonů«, dovozovali komunisté, že by to znamenalo zeslabení odborových práv, zejména, že by to mohlo znamenat ohrožení práva na stávkou, jež by v případě přijetí tohoto doplňku muselo být do ústavy zvláště pojato.

Pozadím tohoto sporu je bezpochyby boj o suverenitu odborů, jakousi druhou suverenitu.

Otázka stávkou

je vlastně druhotná, nehledě k tomu, že za nových našich politických poměrů, kdy stát ovládá dvě třetiny průmyslové výroby, je nutno revidovat také stanovisko k otázce stávkou. Pokud pak jde o to, aby stávkou byly umožněny tím, že prostředkům akce jednotných odborů nebyly by kladeny žádné zákonné meze, je tento požadavek při tvorbě ústavy naprosto nepřijatelný, neboť žádná ústava nemůže připustit politické prostředky, které jsou v rozporu se zákonem. To byla také hlavní věc, o kterou se muselo bojovat. Výsledek se teprve ukáže, neboť k otázce se ústavní výbor ještě vrátí.

V souvislosti s tím bude nutno řešit i otázku zastupování zájmů zaměstnanců v jednotlivých závodech.

Co bylo nutno řešit při formulaci

práva na práci,

tohoto nejdůležitějšího sociálního práva, jehož sociální povaha je jasně charakterisována právě tím, že je nelze zaručit pouhou soudní ochranou, nýbrž je garantováno účinně teprve celou hospodářskou a sociální politikou státu? Šlo o to, má-li být řečeno prostě, že »všem občanům přísluší právo na práci«, nebo zda se má říci, že »stát má pečovat o to, aby... každý občan mohl pracovat...« Šlo o to, má-li se udělat koncese heslu, anebo zda se má vyjádřit střizlivější pravda. Neboť není-li zamýšleno konstituovat prakticky vykonatelné právo, jemuž odpovídá povinnost někoho, t. j. státu, není-li úmyslem dát každému individuální nárok na práci, je nutno volit formulaci, vyjadřující, že jde jen o obecnou směrnicí pro hospodářství státu. Neboť ve skutečnosti vzhledem k našim geografickým poměrům, hospodářské konstrukci, závislosti na světovém hospodářském vývoji nemůže náš stát za-

ručit každému práci, přiměřenou jeho vzdělání a schopnostem, což jediné je skutečným realizováním práva na práci. Řešení této otázky dopadlo však ve prospěch popularity a optimismu.

Nepolitická otázka zvláštní úpravy pracovních podmínek žen a mládeže byla vyřešena hladce.

Právo na spravedlivou odměnu

za vykonanou práci, jakož i zásadu rovnosti nároku mužů i žen na stejnou odměnu za stejnou práci bude nutno ještě projednat. Neboť i zde se střetávají poněkud odlišná hlediska, pokud jde o zásady mzdové politiky. Protože tyto zásady v ústavě mají být, zbývá rozhodnout, k jakým momentům je třeba přihlížet při stanovení odměny za práci. Má být dána přednost mzdě, založené na zhodnocení jakosti a množství prospěchu, prokazaného celku, t. j. na momentech jen ekonomických? Nebo má mzdová politika dát přednost mzdě sociální, která spočívá také na momentech neekonomických? Proti momentu jen ekonomickému mluví i to, že prospěch nemusí být ani dosti spravedlivě měřítko, neboť prospěch z práce se může nedostavit nebo neuskutečnit i bez viny pracujícího.

Právo na odpočinek po práci,

které je dalším ze sociálních ustanovení nové ústavy, bylo dohodnuto bez rozprav, neboť znamená jen převzetí existujícího zákonného stavu do ústavy.

Právo na ochranu zdraví a na zaopatření vyjadřuje politický postulát všech stran, a nevyvolalo proto politickou diskusi. Byl tedy přijat celkem beze změn (až na to, že »ochrana života a zdraví při práci je zajištěna zejména a státním dozorem«, nikoli »zajištěna státním dozorem«). Ustanovení obsahuje princip, že všem občanům přísluší právo na ochranu zdraví a právo na zaopatření při nezpůsobilosti k práci i při nemožnosti obživy, dále nárok žen na zvláštní péči, nárok dětí a mládeže na zajištění plného tělesného a duševního vývoje, dále záruku těchto práv zákony o národním pojištění (jež budou muset být vydány), a veřejnou zdravotní a sociální péči, a konečně odstavec o ochraně zdraví při práci.

Ustanovení

o obecné pracovní povinnosti

je v návrhu formulováno zatím takto: »Každý občan je povinen přispívat podle svých schopností svou prací k prospěchu celku. Vyžaduje-li toho veřejný zájem, lze zákonem uložit pracovní povinnost«. Toto ustanovení je nutným pendantem práva na práci. Z toho důvodu nasetkávalo se s nepochopením, neboť za těchto okolností má zcela jiný smysl, než jaký mu dávaly autarkní a totalitní ústavy, jež tento princip pracovní povinnosti první zdůrazňovaly. Proti zneužití tohoto ustanovení zabezpečuje jednak veřejnost zájmu, má-li veřejná moc k použití ustanovení o obecné pracovní povinnosti sáhnout, jednak další odstavec tohoto paragrafu, který praví, že požadovat osobní úkony může veřejná moc jen na základě zákona.

Konečně lze mezi sociální ustanovení zahrnout i paragraf, stanovící, že »v mezích obecných právních předpisů může každý státní občan nabývat na kterémkoliv místě Československé republiky nemovitosti a jiného majetku a vykonávat tam výdělečnou činnost. Omezení tohoto zákona je možné jen na základě zákona.« V podstatě je v části tohoto ustanovení řečeno to, co jiné ústavy formulují někdy jako svobodu práce. Ustanovení přijímáno je jednomyslně.

Re

národní hospodář

Pardus

Stávka, která byla výstrahou

V kopřivnickém závodě národního podniku Tatra propukla stávka. Již to, že došlo k události neobvyklé, mělo být popudem k zamyšlení. Místo toho, jak málo slovy byla vzata událost jen na vědomí!

V jakémsi pořadí budou zde vyličený příčiny, proč některé věci dospěly tak daleko. Stávka v kopřivnické Tatře zůstává jen krycím jménem, spontánní proces mohl vyvrcholit jinde a nikoli stávkou. Nemusilo, i když je to příznačné pro moravskou mentalitu, být se stávkou spojeno jméno Kopřivnice. V Pisku nebo v Pardubicích mohli pracující zastavit stroje, v Liberci či prostě kdekoli jinde mohli zvolat: Již dost.

V telegrafické téměř zkratce byly čtenáři presentovány dva důvody přerušení práce: nepřipravenost zavádění nového mzdového řádu a protest proti přestěhování účtárny do Prahy. O prvním požadavku Kopřivnických bylo rozhodnuto, že se zavedení mzdového pořádku řádně připraví. Kdežto v druhém případě zůstanou účtárny tam, kde jsou.

V případě druhém protestovali tedy kopřivničtí zaměstnanci proti přestěhování účtárny do Prahy. Z tohoto konstatování mnoho čtenářů asi nezmoudřelo. Věnujme proto této druhé příčině nedávné stávky zbývající část naší úvahy.

Pan ministr nedostává revisní zprávy

V palmové zahradě královéhradeckého Grand hotelu je vedro k zalknutí. Unavená netečnost zírá z očí i tváří dvěma stům delegátů, kteří se sem v červencovém vedru minulého roku sjeli z blízkých i vzdálenějších národních podniků, aby vyslechli několik odborných referátů na aktuální thema: boj proti podnikovému ztrátám. Za předsednický stůl přichází pan ministr průmyslu. Z jeho pětáctičetiminutového projevu cituji z paměti tyto dvě věty: »Některí lidé na generálních ředitelstvích mají zájem na tom, abych nedostával zprávy o provedených revisích v národních podnicích. Tyto zprávy se někde tajuplně ztrácejí.«

Ministerstvo koncipuje dopis

Téměř v téže době, kdy promlouvá v Hradci Králové ministr průmyslu, úředníci jeho resortu koncipují dopis č. IV/8-204496/1947 tohoto znění:

»Bylo zjištěno a v parlamentě interpelováno, že v některých národních podnicích a jejich vyšších orgánech jsou zevně a uvnitř v obchodních a výrobních místnostech, chodbách a prostranstvích umístěny stranické znaky a odznaky. Nehledíc k tomu, že tento postup zavdává příčinu k pochybnostem s hlediska § 44 živnostenského řádu (§ 60 živnostenského zákona), jest třeba upozornit, že národní podniky jsou podle § 13, odst. 1 dekretu č. 100/1945 Sb. majetkem státu a že tudíž umístění stranických znaků a odznaků na národních podnicích postrádá oprávnění. Používaje proto ustanovení § 24 dekretu č. 100/1945 Sb. a § 40 vládního nařízení č. 6/1946 Sb., ukládám všem ústředním a oblastním orgánům a národním a znárodněným podnikům, aby neprodleně odstranily tyto závady. Zádám, abyste o tom zpravili podřízené národní podniky.«

Ztratil se žebřík

Občan a interpelující poslanec měli právo očekávat odpověď, zda opravdu byly »neprodleně« odstraněny závady. Bylo podáno vysvětlení? Nevíme. Byly odstraněny závady? Někde ano. Zvěděl o tom něco občan? Nevěděl. Sledovalo ministerstvo plnění svého nařízení? Ne všude.

Ono: »Ukládám všem ústředním a oblastním orgá-

nům« v praxi vypadá asi takto: Ústřední orgán zkoncipuje a vydá oběžník v doslovném znění (viz dopis ministerstva shora uvedený). Jediné, co připojí, je úvodní věta: »Z ministerstva průmyslu došel nám tento přípis.« Dost. Toť vše, čím pokládal ústřední orgán za vhodné doprovodit dopis nadřízeného ministerstva. Oběžníky ústředního orgánu přijdou do podniků. Pan tajemník podnikového ředitele sedne a zkoncipuje další oběžník: »Z ústředního ředitelství došel nám tento dopis č...« V hojném počtu rozletí se oběžníky do podřízených závodů. Pan tajemník závodního ředitele sedne a zkoncipuje oběžník: viz tajemník ústředního a podnikového ředitele. Zde v závodě zpravidla končí opisovačské práce. A nyní řekneme, že se někdo rozpomene na osud ministerského dopisu a projeví dokonce zájem, zda byly »neprodleně odstraněny závady«. Řekneme ještě, že jsme v závodě, na jehož komíně je připevněn stranický odznak v nadživotní velikosti. Snad je to právě ona závada, kterou měl na mysli pan poslanec. S jejím odstraněním je spojená bohužel jakási povinnost. V čem tkví? V pohotovém jejím odstranění? Nikoliv. V tomto dopisu podnikového ředitelství:

»Titl. ústřední orgán... Na Váš dotaz, co bylo učiněno ve věci odstranění předmětné závady, sdělujeme, že byl vydán celopodnikový oběžník č... ze dne..., a ve všech podřízených závodech oběžníky závodních ředitelů. Poznamenáváme ještě, že byl již před dvěma dny rozeslán všem podřízeným závodům nový celopodnikový oběžník č..., v němž s odvoláním na oběžník shora uvedený bylo urgováno jeho vyřízení.«

K tomu ještě řekneme toto: v podniku (ne v Tatře, aby nedošlo k omylu) s několika tisíci zaměstnanci je několik hasičských vycvičených čet, něco kolem jednoho sta žebříků, a kdyby ani tohle nestačilo, tedy ještě zdatná chasa rezižních dělníků, pro niž by bylo hračkou odstranit interpelovanou závadu, kdyby... Kdyby byl měl v podniku někdo odvahu vydat k tomu přímý příkaz. Kdyby v závěži dopisů, přípisů a oběžníků neutonul obyčejný žebřík. Jak truchlivě, ztratil se nám žebřík.

Co možno očekávat?

Shrňme dosud zjištěná fakta:

1. Pan poslanec interpeluje resortního ministra v záležitosti řekneme A.
2. Ministerstvo zašle dopis podřízeným ústředním orgánům.
3. Ústřední orgán rozešle celosektorový oběžník podřízeným národním podnikům.
4. Podřízený národní podnik rozešle celopodnikový oběžník podřízeným závodům.
5. Podřízený závod vydá v téže záležitosti A celozávodní oběžník.

Kdyby z těchto pěti bodů šlo slepit nějaké drama, tož tedy máme právě co činit s jeho prvním dějstvím. Nazveme toto dějství třeba: »Došel nám dopis.« Následuje dějství druhé.

1. Pan poslanec urguje vyřízení své pilné interpelace.
- 2., 3., 4., 5. V pořadí uvedeném (viz dějství prvé) rozeslání dopisů, přípisů, oběžníků a urgencí vesměs s označením: velmi spěchá!

Proměna ve druhé dějství: ministerstvo žádá podřízený orgán o provedení revise v téže záležitosti A a o zaslání zprávy.

1. Ústřední orgán žádá podniky o provedení kontroly v záležitosti A.

2. Podřízený podnik vysílá kontrolního úředníka na služební cestu do závodu (s odznakem na komíně), vzdáleného řekneme 500 km.

3. Podřízený podnik zasílá ústřednímu orgánu zprávu o provedeném šetření. Stručný obsah zprávy: rádi bychom, ale nelze. Velice choulolivě politikum. Vedení závodu nehodlá riskovat zastavení práce.

4. Ústřední orgán rozhodl právem, že revisní zprávu

s tímto obsahem nemůže zaslat nadřízenému ministerstvu.

Třetí a poslední dějství:

1. Občan v tramvaji kroutí hlavou nad novinami, které si stěžují, že v záležitosti A se nestala dosud náprava.

2. V palmové zahradě královéhradeckého Grand hotelu přistupuje za předsednický stůl ministr průmyslu a provázen bouřlivým potleskem praví m. j.: »Někdo má zájem na tom, že se ztrácejí revisní zprávy.«

Konec třetího dějství. Opona.

Toto drama náhodou shlédl anglický inženýr, který se nedávno vracel přes Prahu z návštěvy v Sovětském svazu. »V Sovětském svazu,« pravil, »snad nikdy nebo nejvýš jen jednou a naposled mohlo by dojít k repríze téhle tragikomedie. Ovšem, řekl ještě, bez toho druhého a třetího dějství. A v Anglii? Promiňte, to se u nás stát nemůže.

Leč naše vyprávění má ještě jednu epochu.

Finanční účtárna a mnohem víc

Jak dostatečně poučují učebnice podnikové ekonomie, v sídle podniku zpravidla galezáme t. zv. finanční účtárnu na rozdíl od účtáren provozních, které, jak plyne z významu slov, jsou umístěny v každém závodě. Sídlo podniku neboli jeho správní a řídicí středisko a umístění finanční účtárny má tedy býti shodné. Z čehož zas plyne, že v jednom podniku, který si činí nárok na hospodaření podle pokročilých zásad podnikové ekonomiky, nemohou současně působit dvě finanční účtárny. Pro srovnání řekněme, že by to pak vypadalo asi, jako by někdo chtěl u nás zřídit dvě ministerstva financí, z nichž jedno by nevědělo, kolik daní od koho vyrubalo druhé. Takovou hloupost jistě neschvaluje. A přece. Dvě i více takových ministerstev si vydržují některé naše národní podniky, mezi nimi i podnik, v jehož jednom závodě, jak víme, propukla stávká. Ze dvou finančních účtáren v podniku, která je oprávněna prohlásit sama sebe za řádně konstituovanou? Ta v Kopřivnici nebo v Praze? Již jsme řekli, účtárny zůstanou, kde jsou. Zůstanou tedy v Kopřivnici. Právem? Právem. Vždyť sídlo podniku a sídlo celopodnikové finanční účtárny jedno jsou. A sídlo podniku, to sídlo závodu, v němž propukla stávká.

Dobře, a co se nyní stane s finanční účtárnou v Praze? To, prosím, nevíme. Odpověď rače hledat na ústředním orgánu nebo snad v národohospodářské rubrice Svobodných novin pod záhlavím: »Rozprava o cenách našich průmyslových výrobků.« Snad tedy už zbývá jen říci: Ať žije pragocentrismus! K šípku se všemi tříkaly, kteří rozšiřují jakési pohádky o pražském centralismu. Kterí dokonce roztrušují pověsti, jako by tu byla Morava olupována o poslední zbytky své průmyslové tradice. Tohle to, prosím vás, jaký to nedozrálý moravismu!

Zcela tak prosté a humorné ovšem tyto věci nejsou. Podle zřizovací vyhlášky ministra průmyslu sídlem podniku měla být Kopřivnice, nikoli Praha. V Kopřivnici, v Brně, v Plzni atd., a nikoli v Praze měla být podle zřizovacích vyhlášek ministra průmyslu ústřední sídla některých největších našich národních podniků. Jsou? Ve skutečnosti, jak je kdekomu známo, nejsou. Proč? Že by i toto, tato abeceda základního průmyslového pořádku, o niž pečovat mělo by náležet k nejsamozřejmějším povinnostem příslušných institucí, že by i tohle se stalo již politikem? Jestliže se mýlíme, prosíme o prominutí. Pak snad zbývá přednésti ještě toto vysvětlení:

»Bylo zjištěno,« čteme v jednom z dalších dopisů ministerstva průmyslu (ze dne 30. IX. 1947), »že některé národní podniky změnilly svá jména (rozuměj znění firmy), nebo že se na takové změně usnesly jejich podnikové nebo závodní rady a že změněné označení používají bez dalšího na veřejnosti. Upozorňujeme,« praví se dále v dopise, »důrazně na to, že právo určit národnímu pod-

niku znění firmy přísluší podle § 1, odst. 2 vládního nařízení ze dne 15. ledna 1946, č. 6 Sb., kterým se vydává statut národních podniků průmyslových, ministři průmyslu..., a že není přípustné změněné firmy užívat, dokud nebyla změna takto schválena. Totéž platí o změně sídla podniku, kterou některé národní podniky provedly o své ujmě.«

A nyní prosíme o čtenářovu pozornost: pět měsíců před tímto dopisem vydalo ministerstvo průmyslu pozoruhodný výměr č. j. IV/4 — 34197. Proč pozoruhodný? Inu, protože v něm, v tomto historickém dokumentu, byla charakterisována téměř všechna nynější naše administrativní nemohocnost. V tomto výměru se praví:

»Ministerstvo průmyslu žádá, aby se podržené národní podniky obeznámily (proloženo P.) s obsahem stavu národních podniků (vládní nařízení č. 6/1946 Sb.) a dekretem presidenta republiky č. 100/1945 Sb. Z neznalosti předpisů těchto norem dochází totiž k hrubému zanedbávání povinností národním podnikům v nich uložených, což vede k dozorčím opatřením ve značné míře.«

Po téměř dvouleté platnosti nejzákladnější čs. průmyslové normy pokládá jeden z největších vládních resortů za nezbytné upozornit podržené orgány na jejich nejelementárnější povinnost. Co na to říci?

Je možno, ne-li pravděpodobno, že někdy v budoucnosti budou spočítána všechna vládní nařízení se všemi paragrafy, body a odstavci, která nebyla vzata na vědomí. Věříme, že do té doby ještě tu a tam dojde k nápravě. Předpokládáme jakýsi druh laskavé ironie u svých čtenářů, když nám napíší, jak velice jsme skromní, když jsme zapomněli uvést zjištění tak mimořádné, jako je rostoucí nerespektování usnesení soudu dokonce nejvyššího.

Odpovídáme, že jsme nezapomněli při tom všem, co nám tane na mysli. To už není — jen uvolnění respektu. Tak nějak »spontánní proces« začínal: snad právě v té chvíli, kdy domněle nevinné vládní nařízení o sídle podniku bylo beztržně ne vzato na vědomí. Od té chvíle, jak nezadržitelně, jak lehce a jak samozřejmě se nedodržovala nařízení a usnesení nařízená nebo usnesená i v takovém zájmu, jako je zájem vdovy po umučeném vlastenci o holou existenci.

Závěr

Náš život, nejen hospodářský, se nám propadá do neživých schemat. Povážlivou měrou se nám rozplevelil institucionismus s jednacímí řády a pravidly, jimž nerozumíme. Za všechny činy dobré i zlé, moudré i hloupé jen instituce, jen jakési anonymní sbory a shluky lidí nesou odpovědnost. Jen k těmto shlukům upínáme své naděje, jen je chválíme, jen je milujeme, jen pro ně bezmála že nedýcháme. Strana jako celek, orgán jako celek... ve všech případech mocný, vševládný, jediný, bohorovný celek. Jen jakýsi celek a nikoli člověk z masa a krve měl odstraniti závalu, která vzbudila pohoršení. Snad je to přehnáno, ale probůh, jak možno rozumně chtít, aby místo jednoho tisíc lidí šplhalo současně na komín, s něhož měla být odstraněna závada? Toto není výzva k vášnivým činům proti institucím. Oč zde usilujeme, je pouze zavržení špatně fungujícího institucionismu.

Jestliže zavrhuje toto špatné počínání, co jiného můžeme doporučit? Ze všech poučení, která jsme mohli nepřímo získat z varovného protestu kopřivnických dělníků, toto poučení klademe nejvýše: elán zdravého rozumu; návrat k důvěře skrze důvěru; návrat k respektu skrze dobré příklady; dobrovolná kázeň; jistý stupeň disciplíny, je-li nutno, i vědomí sankce. Je možno, že k cíli dospějeme reformou institucí směrem ke zdravému rozumu: až se nám podaří umístiti na vedoucích a odpovědných hospodářských místech celou národní zásobu nejlepších schopností a způsobilostí, je možno že i takto urychlíme vývoj k vládě zdravého rozumu.

Při všem tom uvažování a hledání nezapomeňme, že jedině člověk se vším, co je na něm člověčího, především ale se vším, co ulpělo v něm tradičně českého a zdravého, jedině tento člověk a toto všecko má být a zůstati měřítkem všeho našeho nejen hospodářského konání a počínání. Někdy nám připadá, jako bychom takového člověka měli teprve objevit.

filosofie a psychologie

J. P. Sartre

Vysvětlení

(Mise au point)

Těsně po osvobození Francie a ještě před skončením války se ozvaly proti existenciální filosofii nové námitky. Za války na ni útočili aktivisté a kolaborantští novináři, dnes mají nejobsáhlejší námitky marxisté a katolíci. Opiskujeme překlad článku, který zaslal J. P. Sartre, vedoucí osobnost existenciálního hnutí ve Francii, marxistickému časopisu *«Combat»*. Neznamená to, že bychom se ztožňovali s jeho obsahem, který je nutno při nejmenším přijímat jako projev pouze jedné ze zúčastněných stran. Předkládáme-li jej čtenářům, činíme tak zejména pro názornost, s jakou uvádí do situace.

Připojíme jedinou poznámku: Nejen u nás, ale všude v poválečné Evropě je patrné úsilí všechno zpolitizovat a odvléci každou debatu na stranické koleje. Tam byl dopraven i existencialismus. Marxisté a stejně i katolíci uvažují zřídka o podstatě existencialismu nebo o tom, v čem se od něho liší. Mnohem častěji jejich rychlá úvaha vyústí v námitku: Proč nejsou existencialisté členy naší strany, proč nejdou s námi? Z nespokojenosti nad touto skutečností (že nejsou) pak vycházejí jejich námitky.

Existenciální filosofie se nikdy netvářila jako politická. Konciliantnost a snášelivost vůči často velice se různícím politickým stranám je jí dána samou podstatou. Od doby, kdy byl napsán tento článek, odrážejí existencialisté, při neustálé výměně názorů, výtky katolíků i marxistů, k nimž se nově připojilo i RPF, hnutí generála de Gaulla. Nový odpůrce nebude pro čtenáře našeho článku žádným překvapením. Budoucnost ukáže, zda s bezpartijností existencialistů nesouvisí určitá politická i myšlenková nedomyšlenost celého hnutí, a zda mu příliš tolerantní stanovisko neláme hrot, jímž by mělo účinkovat.*

Námitky

Co nám vytýkáte? ... Ze hlásáme pod pojmem existencialismu kvietismus úzkosti. Či že se snažíme zkaziti mládež a odvrátit ji od činnosti, vyzývající ji k tomu, aby pěstovala blaseovanou beznaději? ...

... Řeknu to rovnou: vaše námitky se mi zdají být inspirovány nepoctivostí a neznalostí. Není dokonce jisté, že jste četli některou z knih, o nichž mluvíte. Potřebujete obětího beránka, neboť nezbytně se musíte čas od času do něčeho zakousnout. Vybrali jste si existencialismus, neboť je to nauka abstraktní, kterou málo lidí zná.¹⁾ Víte, že si nikdo nepůjde ověřit, co říkáte. Ale odpovím slovo za slovem na vaše obžaloby.

Filosofická definice existencialismu

Definovali jste alespoň existencialismus svým čtenářům? Je to přece celkem jednoduché. Ve filosofické terminologii má každý předmět podstatu, esenci a trvání, existenci. Esence je stálým souhrnem vlastností, existence je efektní přítomnost ve světě. Mnoho lidí věří, že esence byla první a existence následovala. Že na př. hrá-

šek roste a zakulacuje se podle ideálního hrášku, a že okurky jsou proto okurkami, že se podobají podstatě okurek. Tento názor má svůj původ v náboženském myšlení. Skutečně: kdo chce udělati dům, musí nejprve přesně vědět, jaký druh předmětu má vytvořit: esence předchází existenci. Všichni ti, kdož věří, že Bůh stvořil lidi, musejí předpokládat, že tak učinil podle ideje, kterou o nich měl. Ale také ti, kdož nevěří, si uchovali onen tradiční názor, že žádný předmět neexistoval jinak než ve shodě se svou esencí a celé XVIII. století se domnívalo, že byla původně společná podstata pro všechny lidi a říkalo jí lidská přirozenost. Existencialismus dovozuje naopak, že u člověka — pouze u člověka — existence byla dříve než podstata.

To znamená jednoduše, že nejprve je člověk a teprve potom je to nebo ono. Jedním slovem: člověk si má sám svou podstatu vytvořit. Tím, že se vrhne do světa, trpí v něm a bojuje v něm, sám sebe pozvolna definuje. Tato definice zůstává stále otevřena; nemůžeme říci, čím je ten který člověk, dokud nezemře, ani čím je lidstvo, dokud nezanikne. Po tom všem, je existencialismus fašistický, konservativní, komunistický nebo demokratický? Je to absurdní otázka: na tomto stupni hodnocení existencialismus je nanejvýš určitým druhem pohledu na lidské otázky, odmítaje dávat člověku přirozenou povahu určenou provždy. Kdysi, u Kierkegaarda, se slučoval s náboženskou vírou. Dnešní existencialismus francouzský má snahu o doplnění přihlášením se k ateismu, které není ale absolutně nezbytné. Vše, co mohu říci — aniž bych chtěl trvat příliš na podobnostech — je, že se nelíší příliš od koncepce člověka, jakou bychom našli u Marxe. Což by Marx nepřijal vskutku ono určení člověka, které je i našim: tvořit a tvořením se vytvářet a nebyť ničím jiným, než čím se vytvořím.

Úzkost a akce

Definuje-li existencialismus člověka akcí, je samozřejmě, že není filosofii kvietismu. Ve skutečnosti člověk musí stále jednat; jeho myšlenky jsou projekty a závazky, jeho pocity jsou podnikáním. Není ničím jiným, než vlastním životem a jeho život je celek jeho činů. Ale co úzkost, řeknete? Nuže: toto slovo, poněkud slavnostní, zakrývá skutečnost úplně jednoduchou a každodenní. Není-li člověk, nýbrž se tvoří, a jestliže, vytvářeje se, přejímá odpovědnost za celý druh, není-li hodnoty ani morálního příkazu, které by byly dány předem, a musíme-li v každém jednotlivém případě rozhodovat sami, aniž bychom měli opory nebo vedení, a při tom rozhodujeme ze všech lidí, jak bychom mohli nepocítit úzkost ve chvíli, když máme jednat? Každý z našich činů dává v sázku smysl světa a postavení člověka ve vesmíru; každým z nich, a to i tehdy, kdybychom tomu nechtěli, upevňujeme stupnici obecných hodnot. Kdo by si mohl přát, abychom nebyli jati bázní před touto naprosto odpovědností? Ponge²⁾ řekl v jednom hezkém článku, že člověk je budoucností člověka. Tato budoucnost není ještě utvořena, není rozhodnuta: my ji vytvoříme, každé z našich gest jí pomáhá dokreslit. Bylo by zapotřebí velké dávky farizejství, abychom nepocítili úzkostně strašlivé poslání, které bylo dáno každému z nás. Ale vy, abyste nás mohli bezpečněji porážet, začali jste úmyslně zaměňovat úzkost s neurasthenií. Z oné mužné nejistoty, o které mluví existencialista, jste udělali bůhvíjaký patologický příznak. Když již potřebujete školský zřetelný výklad, povím vám, že úzkost zdaleka není zábranou v činnosti, že je naopak její podmínkou a že tvoří jediný celek se smyslem pro onu drtivou odpovědnost všech přede všemi, který je našim utrpením, ale i naší slávou. Co se týče beznaděje, je nutné, abychom se dohovřili: je pravdou, že člověk by doufal nadarmo. Ale co tím je řečeno jiného, než že naděje je nejhorší překážkou v činnosti. Je dobré doufat, že válka skončí sa-

* Článek je nepatrně zkrácen o některé osobní narážky a odbočky, které nesouvisí bezprostředně s tématem.

¹⁾ V tomto směru se situace již změnila; dnes by to byla výtka nespravedlivá.

²⁾ Francis Ponge, existenciální básník.

ma a bez nás, že nacisté nám podají ruku³⁾, že privilegovaní členové kapitalistické společnosti opustí svá privilegia dobrovolně na způsob nové noci ze 4. srpna?⁴⁾ Jestliže v to všechno doufáme, stačí, abychom se zkríženými rukama čekali. Člověk nemůže nic chtít, nepochopil-li dříve, že nemůže spoléhat na nic jiného, než na sebe samotného, že je sám, opuštěn na světě uprostřed nekonečných odpovědností, bez pomoci a bez příspěvku, že nemá jiného smyslu, než ten, který sám sobě určí, že nebude mít jiný osud než ten, který si sám na této zemi ukuje. Tato jistota, toto intuitivní proniknutí jeho situace, hle, to je to, čemu říkáme beznaděje. To není vznešené romantické poblouzení, jak je vidět, ale trpké a jasné uvědomění postavení člověka. Právě tak, jako se úzkost neliší od smyslu pro odpovědnost, tvoří i beznaděj jediný celek s vůlí. Beznadějí se začíná pravý optimismus. Optimismus člověka, který nic neočekává, ví, že nemá na nic právo, že mu není nikdo ničím povinen a raduje se z toho, že počítá sám se sebou a jedná sám pro blaho všech.

Svoboda a revoluce

Chcete existencialismu vyčíst, že hlásá lidskou svobodu? Vždyť vy všichni potřebujete onu svobodu; pokrytecky si ji zatajujete, ale proti své vůli se k ní stále vracíte. Když jste byli vysvětlili člověka jeho příčinami, jeho sociálním postavením a jeho zájmy, tu se na něho náhle rozhněváte a trpce mu vytýkáte jeho chování; a jsou jiní lidé, které naopak obdivujete a jejichž činy vám slouží za vzory. Nezařazujete přece zlé mezi škodlivý hmyz a dobré mezi užitečná zvířata. Jestliže je pokáráte nebo pochváľíte, je to proto, že mohli jednat jinak, než jak jednali. Třídní boj je skutečností, kterou naprosto podpisují. Ale jak to, že nevidíte, že je rozestaven na platformě svobody? Zrazujeme prý socialismus; opiem té svobody prý bráníme člověku, aby setřásl svá pouta. Jaká hloupost! Říkáme-li, že chudšas je svobodný, nechceme tím vyjádřit, že by si mohl počínat, jak se mu zlíbí a změnit se v mžiku v bohatého a pokojného měšťáka. Je svobodný, protože vždy může volit mezi resignovaným přijetím svého osudu a vzbouřením proti němu. Zjistíte se při tom nevyhne bídě; ale uvnitř této bídy, která se na něho chytá se všech stran, se může rozhodnout pro boj proti všem formám bídy ve jménu svém a za všechny ostatní; může pro sebe zvolit postavení člověka, který odmítá připustit, že by bída byla údělem lidstva. Cožpak je možné vyčítat zradu na socialismu tomu, kdo připomíná občas tyto základní pravdy? V tom případě by byl sociálním zrádcem Marx, když říkal: »Chceme změnit svět«, a vyjadřoval touto jednoduchou větou skutečnost, že člověk je pánem svého osudu. Pak jste také vy všichni zrádci socialismu, neboť vy si to myslíte také, opustíte-li vodítko materialismu, který vykonal své služby, ale už zastaral. Jestliže byste si to nemysleli, pak by byl člověk předmětem, právě jen trochou fosforu, uhlíku a síry, a nebylo by pro něj zapotřebí ani pohnout malíkem.

Mravnost není lehká

Říkáte mi, že se utápím v nemravnosti. Toto mi vytýkal také Alain Laubreaux.⁵⁾ Mohl bych se v tomto bodě zdržet odpovědi, protože výtka je zaměřena proti mé osobě, nikoli jako proti existencialistovi. Ale vy máte tak silný sklon ke generalisaci, že je přece jen potřebí, abych se bránil z obavy, aby pohana nezasáhla filosofii, kterou jsem přijal. Stačí říci pár slov. Nedůvěřuji lidem, kteří žádají, aby je literatura povznášela předkládáním ušlechtilých citů, kteří si přejí, aby divadlo bylo pro ně podí-

³⁾ Článek byl uveřejněn 29. XII. 1944.

⁴⁾ Noc 4. srpna 1789. Tehdy se privilegované vrstvy po velké revoluci zřekly v konstitučním shromáždění svých výsad. Pro Francouze je tato noc symbolem dobrovolného smíření.

⁵⁾ Žurnalista, který byl kolaborantem.

vanou heroismu a mravní čistoty. V jádru mají touhu dát se přesvědčit, že je snadné konati dobro. Nuže tedy: ne. Není to snadné. Kolaborantská literatura, běda, také část literatury dnešní, by nám chtěly namluvit toto: jak je to příjemné, být sám se sebou spokojený. Ale to je čistá lež. Heroismus, velikost, šlechtnost, odříkání — úplně souhlasím s tím, že není ničeho lepšího, a konečně, je to sám smysl lidské činnosti. Ale domníváte-li se, že stačí, aby se člověk mohl státí hrdinou, přilepit se na poutivé lidi, nebo vstoupit do politické strany, která se mu líbí, zpívat nevinné refrény písniček a jezdit v neděli na venkov, pak vykrádáte hodnoty, které domněle hájíte a děláte si ze světa blázny.

Řekl jsem již dosti, aby z toho bylo jasno, že existencialismus není kratochvílí, ale humanistickou filosofií akce, námahy, boje, solidarity? Budou psát žurnalisté opět, po tomto vysvětlení, narážky na »beznadějí vznešených vrstev« a jiné hlouposti? Uvidíme. Rád bych svým kritikům řekl: To záleží jen na vás samých. Konec konců jste i vy svobodní; a vy, kteří bojujete za Revoluci — i my se domníváme, že tak činíme — vy se můžete rozhodnout právě tak jako my, zda bude provedena upřímně či neupřímně. Příklad existenciální filosofie, abstraktní filosofie, kterou hrstka bezmocných lidí zakázala, je zajiště nepatrný a nehodný. Ale i v tomto případě, jako v tisíce jiných, podle toho, zda o něm budete dále lhát, či zda k němu budete i při všech útocích spravedliví, budete rozhodovat o tom, čím bude člověk. Kéž byste to pochopili a pocítili z toho trochu prospěšné úzkosti.

do ba a lid é

Vlastimil K o m á r e k

Venkov hovoří

Skoro by se dalo říci, že politika v poslední době trochu ustoupila do pozadí. Se vzrůstající měrou obrací se zájem občanstva k věcem povahy hospodářské

Věnujme dnes pozornost našemu venkovu — jde v tomto případě o jihozápadní Moravu — a všimněme si několika hlasů, které pisatel zaznamenává bez komentáře, tak jak je slyšel. Jsme si vědomi, že ani zdaleka nevyčerpávají problematiku venkova a nejsou s to podat ucelený obraz, přece však jsou aspoň částečným pohledem na venkovský život.

»Přál bych si jednou poznat,« říká asi padesátiletý sedlák, který podle vzhledu má už hezký kousek práce za sebou, »jaké to je, když se pracuje jen osmačtyřicet hodin za týden. Od svých čtrnácti let vstávám denně v pět hodin ráno, v době senoseči a žní o nějakou tu hodinku dřív, a končím v nejlepším případě za soumraku, v zimě zas za hodinu, za dvě po setmění. A těch pár hodin svátečního klidu se až příliš často musí podřídít počasí. Pravda, začínají nám pomáhat stroje, ale na co dřív byly dvě pracovní síly, na to je dnes jedna. Tak je tomu u většiny z nás. Víte, člověk se někdy až diví, co všechno to tělo vydrží. Kdyby mne něco k té půdě netáhlo, tak nevím. A že se starám, abych se při té vši dřině aspoň pořádně najedl? Však to je to jediné, s čím mohu až dosud být jakž takž spokojen. Ale lhal bych, kdybych řekl, že neslyším tu a tam hlasy, které nám to nepřejí a závidí.

Vidíte, dnes je neděle; mnoho lidí nemá jiné starosti, než jak by příjemně strávili večer. Já se musím zvednout a jít krmit. Ve všední den mi pomáhá čeledín, v neděli odpoledne a večer však chce mít volno, a já se neodvažuji požádat ho o pomoc, natož mu poručit, z obavy, aby mě nenechal vůbec na holičkách.«

Starý hospodář, má za sebou nejméně šest křížků, ale dosud chlap jako hora — člověk si maně vzpomene na Jana Cimburu, když se na něho dívá a slyší ho mluvit. Právě:

»Po desetiletí jsem byl členem jediného spolku, Sokola. Dnes platím příspěvky čtyřem nebo pěti spolkům a svazům. To spolkaření není zdravé a je mi z duše protivné. Ale co mám dělat? Okolnosti mne nutí k tomu, abych držel krok s ostatními, ačkoliv bych se k tomu všemu nejraději obrátil zády.«

Majitel zbytkového velkostatku, který se teprve před několika lety vlastní dřinou vysekal z dluhů:

»Přišla ke mně na udání kontrola na brambory. Že prý s nimi šmelinařím. Všechno bylo ale v pořádku. Při tom se však přišlo na to, že já jsem až do té doby dodal pět vagonů brambor, kdežto všichni ostatní v obci, s výměrou orné půdy mnohokrát větší, než mám já, dodali dvacet devět metrických centů. Já přece musím prodávat, abych mohl zaplatit lidem, kteří u mne pracují. — Kdo mě udal? Jeden z těch, kteří už už se vidí hospodařit na mém rozparcelovaném statku. A při tom patnáct kilometrů odtud, v pohraničí, ležely loni celé lány ladem nebo byly obdělány jen napolo.«

Správce státního polesí — nevím, jaký je jeho titul — vykládá:

»S dřívím je to špatné. S palivovým i stavebním. Od nás se všechno odváží na státní pily. Přišel ke mně stavitel, který potřeboval dříví na stavbu nemocnice. Mohl jsem mu vyhovět jen s největšími obtížemi. Nebýt mé dobré vůle, možná, že by ta nemocnice nebyla včas pod střechou. Od okresního národního výboru dostane povolení ke stavbě leckdo. Ale povolení k nákupu cihel, cementu a dřeva už ne. Sežeňte si, kde chcete, řeknou mu. Tím se přece také, i když nepřímo, podporuje šmelina s těmito věcmi.«

»Dostal jsem takový daňový předpis, že se mi z něho točí hlava,« svěřuje se obchodník s textilem v malém městečku. »Kdyby to tak mělo jít dál, bylo by lepší ten krámek zavřít. Stejně prodáváme jednou za uherský měsíc, a co to dá shánění a prošení. A při tom má člověk poslouchat dennodenně zoufalé stesky lidí s posledními šaty na sobě.«

U mě je hospodářská kontrola každou chvíli, přestože regály zejí prázdnotou. A jinde se najednou nacházejí desetitisíce metrů zboží. To se přece nedá ukryt někde v koutku v nějaké poličce. To jsou celé sklady. Kde byly kontrolní orgány? Nenechám si vymluvit, že o tom někde někdo musel vědět.«

»To je dost, že se začíná s úpravou poměrů v textilu,« praví jiný obchodník. »Ovšem se mi nechce věřit, že by se docílilo spravedlnosti. Dokud toho nebude dostatek, nejen že se nedostane na všechny potřebné, ale vždycky se podaří někomu urvat něco na úkor druhého. A je hloupost namlouvat lidem, že naprostý nedostatek textilií zaviniily velkoobchody. Ani kdyby všechny velkoobchody měly takové sklady jako Prokop a Čáp, nepostačilo by to naplnit vyprázdněné šatníky.«

»Ty daně začínají být neúnosné,« stěžuje si jiný poplatník, tentokrátě hostinský. »Ono není divu. Živit přes čtyřicet ministerstev — to si nemůže hned tak nějaký stát dovolit. A těch úřadů, bez nichž bychom se obešli! Politické strany slibují jedna přes druhou, a žádná se neodvází do toho radikálně zasáhnout. Jedna věc je jistá:

shora se nápravy dočkáme stěží. Budeme se muset snažit jít na to zdola, od poplatníků samých. Lidé si pomalu začínají uvědomovat, že s jejich penězi se nehospodaří tak, jak by se mělo, a že platí na mnoho věcí zbytečných. A to je dobrý začátek. Ale komu za to všechno dát hlas na volbách?«

Do prodejny národního podniku Bafa přichází paní. Chtěla by jeden pár těch pěkných pavučinek z čistého hedvábí, které před vánoce byly dány do prodeje. Má body i ústřížek A.

»Musíte na to mít ještě zvláštní povolení,« říká vedoucí. »To dostávají především členové ROH a podobně.« Paní zklamaně odchází, ale neodpustí si poznámku:

»Jestlipak se také někdy někdo postará o nás, o ty ženy, které nejsou v žádné organizaci, které jen vaří, perou, uklízejí a starají se o děti? Do kuchyně na nás nikdo nevidí, tam si asi můžeme běhat, jak chceme.«

V zásuvkách pod pultem však leží už několik týdnů desítky párů těchto punčoch, které má přiděleny jistý podnik pro své zaměstnankyně. Nikdo si pro ně nejde; patrně ty, které je mají dostat, už nemají ústřížek »A« šatenky, kterého je na to potřeba.

Před touž Batovou prodejnou stojí fronta lidí. Sešli se z celého okolí, protože přišlo zboží. SNB bdí nad pořádkem, a do obchodu jsou pouštěni lidé po pěti, šesti, protože vedoucí už má zkušenosti s rozbitými skly u pultu a se záhadně zmizelými věcmi.

Vedoucí říká: »Za celou válku jsme u nás nevěděli, co je to fronta před krámem. Až teď, v poslední době, přestože v párech prodáváme nejméně o 50 procent víc. A zboží je kvalitnější. Některé tváře zde vidím po každé, když přijde zásilka.«

»Také jsme u nás v podniku dostaly poukazy na ty pavučinky,« vypráví mladá dívka. »Na všechny se nedostalo. Rozhodovalo se tedy losem. Jenomže los nebral ohled na stáří. Tak dostaly poukazy také staré ženy, které nikdy pavučinky nenosily a nosit nebudou.«

Rolník praví:

»Dostávali jsme příplatky na obilí a brambory. Bylo to velké gesto ministerstva zemědělství vůči postiženým suchem, a způsobilo málem pohromu v Národní frontě. Ale tomu, kdo byl postižen nejvíce, kdo nemohl prodávat, protože nesklidil, to nepomohlo.«

Mladý učitel, sociální demokrat:

»Náš rozhlas nade všechnu pochybnost není nadstranický. Nikdy nezapomene zdůraznit to, co by mohlo prospět straně, která má na jeho vedení největší vliv. Ale nemůžeme upřít, že jinak koná svou práci svižně, a že zvláště venkovu, pokud mám příležitost pozorovat, slouží celkem dobře.«

Po silnici vedou dva příslušníci SNB čtyři uprchlé německé zajatce. Jsou to mladíci, kteří jistě mají něco z Hitlerjugend dosud v sobě. Přihlízející žena uvažuje:

»Panečku, v těch to asi vě. Tj. kdyby tak na nás mohli, ti by nám ukázali. Však oni si to také budou parmatovat. Až za hrob. Ale my taky. A také až za hrob.«

»Vánoce byly letos u nás smutné, hlavně pro děti,« stěžuje si matka tří dětí. »Dospělý se s tím lehčeji smíří, ale dítěti nezpůsobí takovou radost jako věc penize v obálce, určené k uložení. Ve městě se snad přece jen dá něco dřív sehnat. Ale jeďte každou chvíli do města s celým konvojem. A nechat děti samotné také dobře nejde.«

Mladý rolník, majitel střední usedlosti, dobrý hospodář, před válkou agrárník, nyní komunista, projevuje svůj názor na pozemkovou reformu:

»Je jí potřeba jako soli. Ať si říká kdo chce co chce, já věřím, že se po čase dostaneme k nějakému hromadnému obhospodařování. Přece je jisté, že velký statek může hospodařit produktivněji než drobní zemědělci. A v takové době, jako je dnešní, se jeden velký statek dá lépe kontrolovat než padesát nebo sto malých zemědělců, u nichž u každého něco unikne. Kdyby teď u nás zavedli kolchozy, přivítal bych to s radostí.«

Mladý lékař, opravdový přítel všech trpících, kterému lidé nikdy nebudou moci být dostatečně vděční za jeho obětavost:

»Mám veliký obvod. Celý den ordinace, večer, když jiní lidé jdou na procházku, já jedu k nemocným. V neděli odpoledne, kdy snad má každý chvíli volno, já jezdím za pacienty. Kdybych neměl být v téměř domě jako ordinaci, viděl bych manželku s klukem asi tak jednou za týden. A každou téměř noc jsem buzen, někdy i vicrát. Ale finančně mi to nějak nevychází v poměru k té námaze. Mám zaplatit téměř sto tisíc daně.«

A tentýž lékař v ordinaci k chudé ženě, přicházející zaplatit účet:

»Dvě stě korun. Nebude vám to moc?« Součet na papírku však byl o hodně vyšší.

Občan malé vesnice vypravuje:

»Naše obec dostala od ZNV subvenci. Zároveň přišly připsy od několika politických stran; každá prohlašovala, že ona se o tu subvenci zasadila. Na konci samozřejmě nechybělo ponaučení, na koho mají občané ve volbách pamatovat.«

»To já znám,« podotýká k tomu jiný, starší člověk. »To vždycky tak bylo a je to zas tak. Poslanci přijdou, způsobí trochu řeči mezi lidem, naslibují, a všechno obyčejně zůstane při starém. Politika je špinavá věc.«

Student, vysokoškolák, trávící na venkově vánoční prázdniny:

»Mne se na nic neptejte. Jsem sice druhým rokem na universitě, nečtu však komunistické noviny, a tak toho vím moc málo.«

»Ten starý Halas musí mít přece jen pravdu,« říká pensista, kterému i zde zbývá dost času na čtení novin, »když za tím svým případem dovede tak stát. Takových lidí by mělo být víc, zvláště tady na venkově.«

Předseda MNV, komunista, studovaný člověk, oblíbený i u svých politických odpůrců:

»Viš, příteli,« praví jinému komunistovi. »Ono není všechno takové, jak se nám k věření předkládá.«

Je těžké dělat nějaký závěr z projevů tak rozmanitých. Jedno však budiž dovoleno říci: I na venkově je nutno pravdou a činy bojovat proti nedůvěře.

Dr Jaromír Pšenička

Zločinnost v revoluci

Tato stať nechce být více, než stručným a neúplným příspěvkem k historii zločinnosti doby přítomné či nedávné tak, jak se zrcadlí v pramenech, uložených v registraturách krajských a jiných trestních soudů.

Příležitost dělá zloděje

Není zajisté nad příležitost v dobách revolučních. Bezpečnostní aparát bývá ochromen a oslabená jeho činnost v revoluci usměrněna více podle potřeb politických. Ochablé mravní zábrany přestávají býti účinnou překážkou pokušení, jež příležitost probudila. Proto propadá zločinnosti ve vzrůstání revoluce tolik jedinců, že jejich počet se blíží místy až k hranici zločinnosti masy. Není opravdu pochyby o tom, že za dlouhá leta předchozí nebylo napácháno tolik zločinů krádeže, kolik se jich událo v krátkém čase po skončení okupace.

Nemalou roli hrál i psychologický moment. Buď osvětlen jen jedním z případů: Ze dveří opuštěného bytu po Němcích, bezprostředně po skončení okupace, vyklouzne bodrá domovnice. Vyklouzne hbitě přes to, že jest obtížena německým kufrem, naplněným německými svršky, nikoliv však tak obratně, aby se nestřetla s vřetečnou domácí právě v kritickém okamžiku. Ženy jen na sebe pohlédnou, nemluví. Paní domovnicková utrouсила, čelíc tak snad pohledu poněkud vyčítavému, výrok svým způsobem historický: »Vždyť jsem si to, milostpaní, za ta leta snad zasloužila!« Historický výrok potud, že jím tato žena promluvila za všechny ty — a bylo jich mnoho — kteří se domnívali, že mají právo na jakési svémocné odškodnění, bez ohledu na trestní zákon, nejen za předchozí utrpená příkoří, ale za těžký život vůbec.

Nebylo by konec konců ani tragické, že se našly elementy, kterým revoluce začínala i končila vyrabováním německého bytu, jako je spíše tragické, že toto primitivní a nesprávné pojetí vyrovnání protiv bylo zárodkem k pokusu o vytváření systému periodického dělení, systému, který se pak již ovšem nezastavuje ani nad českou visitkou na dveřích.

Na březích zlatonosného Yukonu

Je všeobecně známo a výsledky trestních řízení poznatky tyto jen potvrzují, že nadměrné procento zločinů krádeže připadá na pohraničí. Tu přistupují příčiny zvláštní. Mezi usazujícími se osidlenci bylo těžko, zejména v počátcích, rozlišovat zrno od plev a předem nespolehlivé živly zneškodnit. Orientace ostatně nemálo ztížila amnestie.

Vyhláskou ze dne 31. července 1945 poskytnuta byla totiž nejen rozsáhlá amnestie pro tresty neodpykané, ale cestou zahlazení umožněno bylo i osobám bezpočtu krát trestaným opatřit si glejt občanské zachovalosti na cestu do nového života. Tam, kde šlo jen o drobná klopýtnutí občana o háčky paragrafů, či kde jen výjimečná shora okolnost svedla jedenkrát na dráhu zločinu člověka, v jehož nápravu lze právem doufat, byla amnestie nepochybně dobrodiním. Houba amnestie smazala však rázem s tabulek trestních rejstříků jednotlivců 30, 40 i více trestů, leckdy trestů těžkých. Ze soudní praxe vím, že místo lepších předsevzetí, k nimž jsou nabádána, vzmohou se tato individua jen na předsevzetí, že se nedají napříště tak snadno chytit. A tak této kategorii »bez očisty očistěných« otevřelo se nové pole působnosti. Nemohli ovšem ani s vysvědčením zachovalosti v kapse vydávat se ve svém dosavadním prostředí za spolehlivé, ale právě proto: »Vzhůru do pohraničí, odvážný zlatokope! Tam tě nikdo nezná a podle osobních průkazů jsi nyní vzorem občanských ctností.« Stalo se tak, že k pozdějším historickým studiím o osidlovací akci budou moci bohatým materiálem přispěti registratury trestních soudů.

Umělé líhně na kolaboranty

Byli zrádci a byli kolaboranti skuteční i v českých řadách. Setkáváme se však i s takovými, kteří vyšli z umělých líhní, aby byla nasycena touha po cizím majetku, místech a jiných hodnotách. Rozrůstal se nejobornější druh udavačství, nežádka záměrně redigované-

ho a podporovaného, jímž postiženi byli lidé slušní, po-
čestní a naprosto neviní. Kolik krivých obvinění a kolik
krivých svědectví — a kolik jich zůstalo dosud nepo-
trestáno! Zavřelo se již sice slušné procento zlodějíčků a
defraudantů národního majetku, ale pramálo z těchto
zlodějíčků cti. Postižení ani poté, když byli rehabilitováni,
již zpravidla ani neusilují o potrestání původce, jsouce
zdeptáni a předchozími útrapami zmalátněni. Veřejnost,
citově dnes otupělá, nestará se ani o cizí útrapy, tím
méně o odčinění takových krivd, které již má někdo
»šťastně za sebou«. Statistice nezbude, než suše zazna-
menati, že počet zločinů podle § 209 tr. z. a § 199 tr. z.
se v dobách revolučních podstatně znásobil, i když sta-
tistická data zjistí se jen z počtu zastavených trestních
řízení.

Závěrem

Zmíněny byly jen tři hlavní odvětví zločinnosti, po-
kud jsou v jakémisi skutkovém vztahu k revolučním dě-
jím. Návratem sporádanějších poměrů i namnoze strá-
vením podstaty zmenšují se možnosti a vysychají zdroje
zločinných lovců. Tím se ovšem ještě nevyžila zločinnost
sama; ti, kteří již jedenkrát ji propadli, uchylují se
pak k zločinům obyčejným, prostě k takovým, které již
nejsou v žádném vztahu k mimořádné době. Zločinnost
přilivem nových adeptů, opustivších již výnosné a ex-
ploitované zlatokopectví, roste povážlivě. Tím spíše, že
se nečelí dost účinně i dalším příčinám jejího růstu.

I o těch jen stručně: »Zahálka matkou hříchu!« Přes
všechnu glorifikaci práce mnoho lidí nepracuje. Účinné
prostředky ke skutečnému vzestupu pracovní morálky
jsou mnohým politicky neúnosné. Není, bohužel, frází,
že nikdy nebylo tolik bezpracných důchodů, jako v době,
která vytkla si je odstraniti. Vzdálenost mezi bezpracnými
důchody určitých typů a důchodem pramenícím již pak
ze zločinu bývá nepatrná, že možno ji překročiti nepozo-
rovatelně. Propití miliardy jsou rovněž nemalým přínosem,
či lépe řečeno investicí k podpoře zločinnosti.

Mluví se i píše též o obecném úpadku morálky, při-
vojeném válkou. Stálo by za podrobnější ověření, ne-
klesla-li krivka morálky ve statistickém měření po oku-
pací mnohem pronikavěji, než kdykoliv před tím, a to
v době, kdy morální metody, českému duchu dříve cizí,
se vloudily v tak značné míře do nynějšího života.

Problém stoupající zločinnosti zasloužil by zajisté
zvýšené pozornosti. Jeť groteskním protikladem době,
která si vepsala ve štít zamezit vykořisťování člověka
člověkem.

dokumenty

Ivo Navrátil, posluchač VŠPS

Umřel člověk

Pokládám za svou povinnost oznámiti všechny podrobnosti,
které se vztahují k případu Josefa Vyhna. Prosim redakce všech
listů, aby tomuto případu věnovaly i nadále co nejvíce místa,
aby připustily uveřejnění celého tohoto případu a daly místo i
těm, kteří by se stavěli proti návrhu p. ministra zdravotnictví,
aby jim mohly být jejich omyly vysvětleny, což nebude těžké.

Doufám, že jako já předkládám veřejnosti svůj postoj k
této otázce a všech, kdož se stávají kladně (a těch je nesporná
většina), tak předloží svůj názor ti, kdo se staví záporně (a
těch je nesporná menšina). Jsou jimi: právní a politický odbor
úřadu předsednictva vlády a pan ministr informací Václav
Kopecký.

Není znám ani jeden případ ze všech ostatních minister-
stev, státních a veřejných úřadů, vědeckých kapacit a vě-
deckých ústavů, charitativních institucí, studentských zá-
jmových organizací, universitních kruhů, kdy by nebyl zaujat
k návrhu ministra zdravotnictví bezvýhradně kladný postoj.

Při návštěvách u nemocného J. Vyhna jsme se dozvě-
děli od ošetřujících lékařů skutečnost, že Josef Vyhna trpí
krevní chorobou — leukemií — a že délka jeho života je
odměřena na několik týdnů, protože není u nás léku, který
by ho od tohoto osudu mohl uchrániti. Ředitel národního
podniku »Tesla«, který ležel na lůžku vedle J. Vyhna, četl
knihu, která pojednávala o možnosti léčby této choroby ra-
dioisotopy. Na dotaz sdělil, že radioisotopy vyráběla jediné
firma Philips v Holandsku; výroba byla však za války zni-
čena. Slíbil, že se telegraficky dotáže firmy a požádá ji o
zaslání tohoto léku. Rovněž jsme se dozvěděli, že před ně-
kolika dny se konala přednáška u jedné z lékařských spo-
lečností, kde univ. prof. MUDr. Miloš Netoušek hovořil o
radioisotopech. Prof. Netoušek studoval tuto otázku během
svého stipendijního pobytu ve Spojených státech. Obrátili
jsme se na prof. MUDr. Netouška s prosbou o bližší infor-
maci a současně jsme ho požádali, aby přijal J. Vyhna do
vlastní péče. Tak byl J. Vyhna převezen do Státní ne-
mocnice v Motole. Prof. Netoušek dal nám odpověď na
otázku, zda bylo by možno získati někde lék, který by J.
Vyhna zachránil, v tom smyslu, že byl podle rozhodnutí
vlády USA (oznámeného presidentem USA na mezinárodním
protirakovinovém kongrese začátkem září 1947 v St. Louis)
uvolněn prodej radioisotopů pro léčebné účely do cizích stá-
tů za podmínek, že vlády, zajímající se o nákup isotopů, se
obráťte se žádostí o jejich dodávku na přednostu State De-
partmentu a vysloví svůj souhlas s podmínkami, které stano-
vila vláda USA. Vláda USA předpokládá od vlády cizích stá-
tů, jimž radioisotopy nabízí: 1. že budou podávat zprávy o
postupu a výsledcích prací s radioisotopy komisi atomové
energie každých 6 měsíců a že souhlasí s uveřejněním těchto
zpráv; 2. že zaručí, že radioprvek bude použit pouze k úče-
lu, který byl uveden v žádosti; 3. že dovolí kvalifikovaným
vědcům jakékoliv národnosti navštívit ústav, kde bude
pracováno s těmito radioisotopy a že obdrží volně podle
dobře zavedených vědeckých zvyklostí informace o účelu,
methodách a výsledku použití radioisotopů.

Totéž, co vláda Spojených států žádá od cizích vlád, na-
bízí jim, neboť v následující podmínce je uvedeno, že labo-
ratoré a lékařské badatelské skupiny USA projevíly přání,
aby cizí badatelé navštívili ústavy v USA, v nichž se pro-
vádí lékařské a biologické bádání s radioisotopy (kromě vy-
hrazených instalací komise atomové energie v USA). Podle
toho se ani návštěva amerických vědců nemůže týkat vy-
hrazených instalací cizích států. Isotopy, volně pro dodávky
do zahraničí, neobsahují žádný radioaktivní materiál, vhod-
ný pro použití atomové energie k účelům vojenským nebo
průmyslovým.

Prof. Netoušek na otázku, zda bylo již s naší strany na-
vázáno jednání se State Departmentem, odpověděl, že sám ve
Spojených státech jednal s našimi i americkými kompetentními
činiteli o uvedení této nabídky ve skutečnost. Proto navštívil
po svém návratu ze studijní cesty zdejší kompetentní místa a
informoval je podrobně o otázce radioisotopů. Ministr zdra-
votnictví obdržel od ministerstva zahraničních věcí přípis,
pojednávající o nabídce radioisotopů Spojenými státy. Tento
přípis, který v opisu dostal také úřad předsednictva vlády,
obsahoval i všechny podmínky. Právní odbor předsednictva
vlády viděl v těchto podmínkách zásah do naší státní suverenity; postavil se proti tomu, aby věc byla
projednána ve vládě.

Vzhledem k tomu, že úřad předsednictva vlády sestavu-
je pořad vládního jednání, nebyla naděje, že touto legální
cestou bude možno dovézt lék pro J. Vyhna. Proto jsme
podnikli akci, směřující k získání léků za použití všech ved-
lejších možných cest. Zainteresovali jsme Českosl. Červený
kříž a mnoho ostatních charitativních institucí a požádali je,
aby pomohly uskutečnit dodávku. Všechny tyto snahy nara-
zily na překážku v tom, že naše vláda dosud neodpověděla
na nabídku Spojených států a neuzavřela smlouvu. Pro stano-
visko právního odboru úřadu předsednictva vlády a po
této skutečnosti selhala pomoc mnoha institucí a osob.

Ministr zdravotnictví zatím podal dne 8. XI. 1947 návrh
vládního usnesení, aby byla projednána smlouva se Spojenými
státy o dovozu radioelementů — isotopů z USA. Po-
třeba a význam radioisotopů odůvodnil takto:

»Veřejné zdravotnictví potřebuje velmi nutně radioiso-
topů k účelům léčebným; radioisotop fosforu pro léčení leu-
kemie, polycythemie, kde je jediným lékem, kterým lze za-
chrániti život, dále radioisotop jodu pro léčení rakoviny,

štitné žlázy a nemoci Basedowovy, kde rovněž je lékem, kterým jedině lze zachránit život nemocného. Radioisotopů velmi nutně potřebují vědci-lékaři k účelům studijním — výzkumným, neboť použití radioisotopů má tentýž význam, jako mělo pro vědu svého času použití mikroskopu. Pomocí radioisotopů lze studovati otázku metabolismu u rakoviny — fotosynthesa — radioisotop uhlíku, studium tvorby krve — radioisotop zlata — studium tvorby kostí a zubů — radioisotop vápna atd. Potřeba radioisotopů je v zájmu pokroku lékařské vědy a v zájmu ochrany zdraví národa velmi naléhavá.

S tímž datem byla kolegy J. Vyhnales zaslána tato petice kanceláři presidenta republiky, tajemníku pana předsedy vlády, panu předsedovi vlády, tajemníkům náměstků předsedy vlády, úřadu předsednictva vlády, všem ministerstvům, nejvyššímu účetnímu a kontrolnímu úřadu, všem ostatním státním a veřejným úřadům, vědeckým ústavům, prezidentu republiky, předsedovi ústavodárného Národního shromáždění.

»V listopadových dnech před osmi lety němečtí katani zavraždili desítky českých studentů. Dnes usilujeme my, čeští studenti, abychom zachránili desítky kolegů a ostatních českých občanů, kteří trpí chorobami t. zv. nevyléčitelnými. Tyto však jsou již dobře léčeny v cizině radioisotopy. Chceme jim opatřit z Ameriky tyto zachraňující léky, které dají sílu, aby jejich srdce dál tloukla. Ministr zdravotnictví požádá vládu republiky, aby přednostně vzala na pořad jednání záležitost opatření radioisotopů z USA.

Prosíme vás v zastoupení všech trpících a ohrožených, zejména pak našeho téměř již umírajícího kolegy Josefa Vyhnales, velmi nadaného studenta vysoké školy politické a sociální, abyste laskavě projevil svůj souhlas s přednostním a kladným projednáním. Pacientův stav vyžaduje, aby lék byl dodán ještě v tomto týdnu. Vyhovíte-li v naší prosbě, v což věříme, zachráníte jemu a mnohým dalším život.»

Ministr zahraničních věcí Masaryk zatím jednal se zastupcem ministerstva zahraničních věcí Spojených států, státním tajemníkem Lowettem o této věci. Bylo mu vyhověno přesto, že naše vláda neuzavřela s USA smlouvu, v tom, že 25letý student J. Vyhnales měl být převezen do amerického okupačního pásma v Německu a tam léčen americkými lékaři radioaktivním fosforem P 32. V době, kdy došla tato zpráva, postoupila jeho choroba natolik, že byl již transportu neschopen.

Protože stav Josefa Vyhnales se od hodiny k hodině zhoršoval, pokusil jsem se změnit stanovisko právního odboru předsednictva vlády. Požádal jsem v předsednictvu vlády p. inž. Reimana o přijetí a uvedl jsem ve stručnosti, že jde o záchranu lidského života. Mé prosbě nebylo vyhověno s odůvodněním, že pro velký nával práce nemohu být přijat dříve než za tři dny. Přesto jsem se po dvou dnech pokusil znovu o přijetí. Byl jsem odkázán na p. dr. Bernáška, šéfa politického kabinetu předsednictva vlády. Dr. Bernášek zastával stejné stanovisko jako právní odbor úřadu předsednictva vlády a nechtěl připustit, aby věc byla dána na pořad vládního jednání. Podmínky považoval za ohrožení naší státní bezpečnosti. Bylo zřejmo, že jeho názor pramení z vyhraněného stanoviska zahraničně-politického. Odtud jeho výrok, že zdraví občanů musí ustoupit státním zájmům. Projevoval obavu, že by třetí podmínky vlády USA mohlo být zneužito v tom, že vědci, kteří by dostali povolení k legitimní návštěvě ústavů, kde se s tímto lékem pracuje, neomezovali by své návštěvy jen na tyto ústavy a zneužívali by těchto povolení.

Proti tomu jsem argumentoval, že naše vláda si může vyhradit návštěvu míst, kde by toho státní zájem vyžadoval (Jáchymov neb jiná místa), neboť Spojené státy si samy vyhrazují, že návštěva vědců se nemůže týkat chráněných instalací komise atomové energie USA. Namítal jsem dále, že vědci jistě nebudou mít možnost navštěvovati tyto ústavy častěji než jednou za rok a že jde spíše o formalitu, ale že léčba radioisotopy by se prováděla po celý rok. Jsou-li přesto obavy, že těchto návštěv by mohlo být zneužito, je možno vždy zařídit, aby vědci byli provázeni kompetentními orgány.

Dr. Bernášek nezměnil svůj názor. Na dotaz, která ministerstva pokládá za kompetentní k tomu, aby vyjádřila soud nad podmínkami, zda jsou či nejsou ohroženy naší státní bezpečností, jmenoval tato ministerstva: ministerstvo sociální péče, ministerstvo financí, ministerstvo zahrani-

ních věcí (výslovně státní tajemník Clementis), ministerstvo národní obrany a ministerstvo zahraničního obchodu. Protože šav J. Vyhnales byl kritický a schůze vlády se konala následující den, umožnil nám dr. Bernášek, aby ministerstva mohla být ještě téhož dne vyzvolněna a dotázána na stanovisko, které ministři za svůj resort zaujmají. Slíbil, že budou-li souhlasiti uvedená ministerstva s návrhem ministra zdravotnictví, nebude mít úřad předsednictva vlády rovněž námitek a věc v následujících dnech může býti kladně vyřízena.

V době, kdy jsme získávali na ministerstvech souhlas, J. Vyhnales umíral. Ministr národní obrany gen. Ludvík Svoboda psal své »Souhlasím« ve chvíli, kdy J. Vyhnales zemřel — nedočkav se léku. Následujícího dne v ranních hodinách šel jsem referovat p. dr. Bernáškov, který však mi sdělil, že budu zklamán a že přes souhlas návrh ve vládě projednán nebude, neboť nastaly nějaké nové skutečnosti. To se přičilo jeho rozhodnutí z předcházejícího dne. Rozhodl jsem se napsat druhý dopis, který jsem adresoval všem těm, jimž jsem zaslal nedávnou petici. Dopis zněl: »Předem Vám musím oznámiti tragickou zprávu, že kolega a náš kamarád Josef Vyhnales včera ve 23 hod. podlehl své chorobě leukemii. Josef Vyhnales zemřel, protože nemohl žít bez léku radioaktivního fosforu P 32, jehož dovoz byl zadržen postojem úřadu předsednictva vlády proto, že podmínky vlády Spojených států, které byly kladeny všem vládám cizích států, tedy i nám, byly jím považovány za zásah do naší státní suverenity.

Nebylo druhého úřadu, jeho představitele nebo jiných osob, na které jsem se obrátil a s nimiž jsem jednal a které jsem uvedl v prosbě k Vám, který by sdílel názor úřadu předsednictva vlády. Tudíž nepovažovali podmínky za zásah do státní suverenity, ale jejich názorem bylo, že jsou v naprostém souhlasu s mezinárodní vědeckou tradicí. Proto mám za to, že plná odpovědnost za smrt Josefa Vyhnales a všech ostatních zemřelých v době od podání nabídky Spojených států až do Vaší příští vládní schůze padá na činitele, kteří ještě dodnes zastávají odmítavé stanovisko. Nejen leukemii Josefa Vyhnales, ale i mnoho jiných chorob, proti nimž nebylo léku, může být úspěšně léčeno radioisotopy. Chť bych ještě řici, že názor úřadu předsednictva vlády (dr. Bernášek), který řekl: »Zdraví občanů musí, pánové, ustoupit státním zájmům« — neakceptuji a myslím, že nejsem sám. Nejvyšším potvrzením názorů našich a všech námi uvedených v písemné prosbě proti stanovisku úřadu předsednictva vlády bylo naše všerejší přijetí panem ministrem národní obrany gen. Ludvíkem Svobodou, který po pečlivém prostudování návrhu ministerstva zdravotnictví a naší písemné prosby otázal se nás: »Tak vy vlastně chcete vědět, jaké stanovisko zaujímám v této věci? Samozřejmě souhlasím. A proč to všechno musíte dělat vy?«

V závěru dopisu vyjádřil jsem víru, že všichni, kterým jsem tento druhý dopis adresoval, budou jednat v zájmu československých státních občanů a prosil jsem, aby mi byla prominuta otevřenost mého dopisu, neboť jsem jednal vždy přímo a mluvil pravdu.

Návrh stále není dáván úřadem předsednictva vlády na pořad jednání a ministr zdravotnictví pokouší se vyhnouti obtížím, stále mu v cestu kladeným v tom, že zkoumá možnosti dodávky jinými státy, které by nekladly »sporných« podmínek. Jsou velké pochyby, že by někde mohl dosáhnouti za výhodnějších podmínek dodávky radioisotopů, zvláště pokud se týče množství a finančních nákladů. Nepochybuji, že p. ministru zdravotnictví i nám všem se zdaří úsilí přispěti veřejnému zdravotnictví a naší lékařské vědě přes překážky neustále kladené.

Pokusil jsem se dosáhnouti změny názoru k podmínkám u reprezentanta politického odboru úřadu předsednictva vlády p. dr. Bernáška tím, že jsem se nabídl jako rukojmí s tím, že ponese všechny důsledky v případě, že by bylo zneužito podmínek nutných k dodávce léků, jak pro záchranu mého přítele, tak i všech ostatních nemocných. Důvodem, proč jsem vznesl svůj návrh, bylo vyvrácení domněnky, že za akcí mohou býti skryty různé jiné zájmy. Dr. Bernášek předpokládal, že rozsáhlou a dobře provedenou akci nebylo možno provésti jen dvěma studenty.

Chť jsem dr. Bernáška přesvědčit, že za mou akcí nestojí jiný zájem, než ochrana zdraví našich občanů a že akce není dílem »mužů v pozadí«, nýbrž dvou studentů. Nabídka mého rukojemství byla odmítnuta s poukazem, že není dostatečná jako protiváha při eventuálním zneužití 3. podmínky, kladené vládou USA. Dále se pozastavil p. dr. Bernášek nad osobami, které jsem uvedl v petici ze dne 8. listopadu

1947, a na mój dotaz, zda je minéna jejich politická príslušnosť, souhlasil s formulací »pravého břehu«. Podotkl jsem, že jsem se netázal osob, podporujících návrh min. zdravotnictví a moji akci, po politické příslušnosti, nýbrž po tom, jsou-li ochotny pomoci. Tyž postoj jako dr. Bernásek zaujal p. ministr informací Václav Kopecký. Pan ministr byl mnou dotázan dne 3. XII. 1947 (po projevu ke komunistickým vysokoškólákům) na jeho stanovisko k návrhu min. zdravotnictví a k peticiím mnou jemu zaslaným dne 8. a 12. XI. 1947.

Postavil se zamítavě. Bezvýsledně jsem uváděl, že naše vláda uzavřela již několik smluv s cizími státy, podle měřítka p. ministra i právního a politického odboru předsednictva vlády (za podmínek daleko těžších), které by byly daleko větším ohrožením naší státní bezpečnosti. Nestal ani tento argument, že zemřel mladý vysokoškólák, kterému postoj úřadu předsednictva vlády vzal, jakož i mnoha dalších nemocným, jedinou možnost záchrany. K seznamu osob, uvedených na peticích, které ze všech sil byly nápomocny návrhu i akci, se pan ministr V. Kopecký vyjádřil, že uvedené osoby nepoživají jeho důvěry.

Moje odpověď panu ministru informací vyzněla v tom smyslu, že nemá-li důvěru kromě ostatních ani v názor p. ministra zdravotnictví, zahraničních věcí a národní obrany, není možno za takovýchto podmínek dále s ním diskutovat, zvláště když je patrné po celou dobu debaty zakončiti pro něj zřejmý trapnou situaci. Dodal: »Však ono se zjistí, co všechno za touhle tou věcí vězí a v zájmech koho pracujete.«

Na přání objektivních KSČ vysokoškóláků, zúčastněných na shora uvedené schůzi, diskutoval jsem s nimi do časných ranních hodin. Všichni mně ubezpečili, že nesouhlasí s názory právního a politického odboru úřadu předsednictva vlády i pana ministra Kopeckého. Dali mi svoje adresy k dispozici s prosbou, abych dále v akci pokračoval a je informoval o pokrocích, neboť byli přesvědčeni, že otázka musí být vyřešena kladně.

18. prosince 1947 oznámil p. ministr zahraničních věcí Masaryk, že záležitost isotopů bude i nadále plně podporovat. Předpokládám, že doba dá, aby veřejnost se mohla dověděti, že návrh ministra zdravotnictví byl důkladně projednán a tím že dalšímu ohrožování životů státních občanů bude zabráněno. Vděčnost všech trpících bude provázeti každého, kdo přispěje svou hřívnou k jejich záchraně.

V Rudém právu dne 10. ledna 1948 bylo napsáno, že pan ministr informací Kopecký prohlásil: »Z takových nálad, záměrně pěstovaných, »nebát se a nemít strach«, roste živná půda pro pohtiku velezrady.«

Ve vánočním poselství presidenta dr. Edvarda Beneše jsem slyšel: »Ale také si s Havlíčkem řekneme, že člověk se vůbec nesmí bát a že každý poctivý muž, t. j. ten, který má své nitro čisté, se bát také nemusí.«

Není snad vhodné, že kladu tyto citáty vedle sebe, chtěl jsem však znázornit, jak nesmírně se liší postoj p. ministra informací k témuž heslu od postoje presidenta dr. Edvarda Beneše.

Pevně věřím, že zůstaneme věrni humanitním idejím T. G. Masaryka a presidenta dr. Edvarda Beneše.

otázky a odpovědi

Slovenský žiak odpovedá svojmu českému profesorovi

I.

Nepatril som ako študent nikedy k šplhuňom, nenosil som pánom profesorom sošity, ani som sa obzvlášť horlivo nehlásil, aby som sa zaskvel svojimi vedomosťami. Keď som sa ale teraz vo veku pokročilom dočkal tej cti, byť vyvolaný svojim bývalým učiteľom v rubrike časopisu, ktorého si na Slovensku dobre všimame, ale nie veľmi milujeme, neskrývam sa za chrbát spoluvedníkov a nevyhýbam sa odpovedi, či už na jedničku alebo na štvorku. to nech posúdi pán profesor láskave sám.

Otázky, ktoré mi položil pán profesor Loubal v sil-

vestrovskom čísle Dneška, nie sú podané tak, aby som ich môhol opakovať doslovne, lebo sú v skutočnosti obvinením a výtkou. Zo súvislosti celého článku, diktovaného, ako obyčajne, nápadne hlasite zdôrazňovanou láskou k Slovensku, možno ich konštruovať asi takto:

»V roku 1946 ste bol poverenikom vnútra a pritom svojim pôvodným povolaním sudcom, a ako taký ste poznal alebo mal poznať zákon. Riadil ste sa pri preverovaní zákonom, tak, že Vám zákon a len zákon bol nado všetko? Ako je možné, že po očiste, prevedenej prvým Sborom poverenikov, zostalo ešte na Slovensku toľko zradcovskej špiny, usadenej najmä po kútoch jednej strany, »odkiaľ sa potom rozliezla až na najpoprednejšie miesta v štátnom živote?«

Moje odpoveď na prvú otázku bude sa azda zdať pánu profesorovi senzačnou a mnohým nevhodnou, je však len úprimným priznaním, skrúšeným ol'utovaním a plodom trpkého poučenia. Nie, neriadil som sa pri preverovaní len zákonom, či už ako člen druhého (a nie prvého, ako je mi omylom prisudzované) Sboru poverenikov, alebo v inom rezorte, kde som po oslobodení fungoval ako predseda preverovacej komisie. Keby som sa bol riadil ja sám a ostatní v dňoch revolúcie nepísaným zákonom revolúcie, boli by sme vešali a strieľali, tak, ako do tej doby vešali a strieľali nás. Keby som sa bol potom riadil len a len retribučnou normou, boli by sme zatvárali na desaťročia každého druhého štátneho a verejného zamestnanca a všetkých ostatných prepustili ako kolaborantov už proste preto, že slúžili fašistickému režimu. Hrстка illegalistov, bojom krstených partyzánov a perzekúciou odchovaných štvancov by sa bola ujala vláda a národ by bol pracoval a mlčal. Nevieťm ovšem, či by bol v tomto prípade mlčal pán profesor Loubal, či by nebol zpoza moravskej hranice prvý zúfale volal po záchrane Slovenska od teroru (samozrejme vždy len rudého)? Nestalo sa tak, lebo nik z vedúcich si takto oslobodenie Slovenska nepredstavoval.

Od počiatku sme počúvali, všetci, čo sme boli vtedy na čele, okrem zákona aj hlas ľudskejšti. Verili sme ľuďom, ktorí doznávali svoje poblúdenie. Verili sme v dobré jadro slovenského človeka, ktorý príle k demokracii odpúšťajúcej pevnejšie, ako k furoru trestajúcejmu. Horvori sa o nás, že sme tu na Slovensku všetci bližšia či vzdialenejšia rodina a nie nadarmo. Je to len prirodzené pri početne malej pospolitosti slovenskej inteligencie (a o tú teraz ide), kde sa takmer všetci navzájom poznáme. Brali sme teda ohľad na sväzky rodinné, priateľské, cirkevné, kolegiálne, ktoré sblížujú ľudské bytosti a nedovoľujú slepej spravodlivosti, aby sa plne uplatnila ani vtedy, keby to bolo sub specie aeternitatis potrebné. Dôverovali sme si ľubom ľuďi a ich kajúcej a pokornej horlivosti a vylučovali sme z účasti na národnom živote len ťažkých previnilcov, od ktorých sa náhly prevrat v ich smýšľaní a konaní nečakával.

A tu už prichádza odpoveď na druhú otázku sama. Siľuby sa nespĺnili, kajúca horlivosť v službách republiky sa zvrátila vo vzdorné protištátne spiklenecko. Svedení sa dali znovu sviesť, hoci zdravým rozumom nepochopíš ich nádeje a ciele. Sklamali aj najlepši priatelia, nemusím ani podotknúť, že vylúčne z kruhov dobre situovaných, akoby na výsmech za to, že im republika zachovala všetky ich hmotné výhody. Ale to nebolo všetko. Keď sa už následky tejto, ako dnes vidíme, pochybenej miernosti prvých vedúcich činiteľov na Slovensku prejavyli, nepostavil sa celý národný organizmus jednotne a odhodlane proti svojim škodcom, ale jeho veľká časť hýčkala, chránila a povzbudzovala zradcov a ešte dnes hatí, kde môže, proces konečnej očisty. Aby nebolo žiadnych pochybností, shrňujem otázku a odpoveď takto: Dodatočné prevádzanie očisty je na Slovensku potrebné preto, lebo vládne orgány sa vedľa zákona riadily aj humanizmom, tým humanizmom, ktorému je prejavovaná toľká úcta a za ktorým sa toľko vzdychá práve na stránkach Dneška.

Zákony som poznal, vážený pán profesor, aj keď Vy a ešte jeden prominentný politik na Slovensku o tom pochybujete. A pohnutý ľútosťou nad tým, že som sa kedysi dal viesť inými motívmi, než aké pripúšťa summum ius, sľubujem, že pokiaľ mi k tomu je a snáď ešte bude daná príležitosť, bude mi vždy zákon a len zákon nado všetko, v tejto chvíli na príklad zákon na ochranu republiky. Posilou pri tom mi bude vedomie, že tak činím na návod môjho učiteľa dejepisu, ktorý nám sice ako žiakom trenčianskeho gymnázia pred dávnymi rokmi vštepoval ideje idealisticko-humanitné, dnes ma ale presvedčil, že sú len neplodným balastom.

Pokiaľ sa ale týka priesvitne zahaleného obvinenia v štati prof. Loubala, dá sa tomuto rozumieť len tak, že som v úrade povereníka vnútra za KSS pri preverovaní porušoval zákon tým, že som nadržoval stranikom, týchto preveroval, aj keď preverení byť nemali, kým príslušníkov iných strán, najmä DS, som protizákonne zatváral, prepúšťal zo služby alebo inak z verejného života a účinkovania vylučoval. Dôsledkom tohto obvinenia, keby bolo pravdivé, by muselo byť nahromadenie zradcovského elementu v komunistickej strane. A čo je skutkom? V súvislosti s protištatným spiknutím je vo vyšetrojúcej väzbe 412 osôb, a medzi týmito, pokiaľ viem, ani jeden príslušník KSS.

Ako bývalý žiak nie najpilnejší, ale vedenia chytivý, dovoľujem si po složení exámenu, položiť pánu profesorovi na koniec sám jednu otázku: Domnieva sa pán profesor, že záujem a zvedavosť toho druhu, akú prejavuje a prejavil aj svojim silvestrovským interviewom slovenských povereníkov bývalých aj prítomných, napomôže očistiť na Slovensku, alebo máme zaradiť jeho článok do pokryteckého arsenálu českej reakcie, ktorá v potmešilej shode s vedením demokratickej strany bojuje za spoločný cieľ: vyvrátenie ľudového režimu politického a zariadenie socializačného postupu hospodárskeho skôr, než tieto budú potvrdené v ústave?

Bratislava 6. januára 1948.

Dr Julius Viktorov,

býv. povereník vnútra, teraz prezid. šéf Povereníctva spravodlivosti.

Odpoveď českého profesora bývalému slovenskému žiakovi

Pane doktore!

Jsem rád, že jste mi odpověděl. Přiznám se, že jsem nečekal, že odpovíte, a tak upřímně. Jsem Vám za to vděčen, neboť svou odpovědí jste opravdu dobře posvětil do slovenského popřevratového ověřování a prověřování.

Přiznáváte, že jste to dělali také tak trochu, jak se na Slovensku říká, rodinkářsky, a chcete to vymluvit humanitou, které jsem Vás na Slovensku sám učil. Ano, učil jsem humanitě Masarykově, která však nehlasá neodpírat zlému, naopak káže zlo potírat. A zradu — a tou přece v určitém smyslu je i kolaborantství — považují a budu považovat vždy za zlo. Proto jsem se postavil i veřejně k rozsudku nad dr. Tisem kladně, poněvadž podle mého názoru zrada musí být potrestána příkladně.

Nevěděl jsem, že jste byl předsedou prověřovací komise, tedy za prověření dvojnásobně odpovědný. Sám uznáváte, že jste udělal chybu Vy i ostatní, když jste věřili v pokání, když jste měli ohledy. V tomto směru ohledy neuznávám. Jediné takové, které by snad předpokládaly nějaký silný tkač, jak to nacisté bitím a mučením v žalářích a koncentracích uměli. Někdo to vydržel, jiný, kdo byl slabších nervů, podlehl, ale ani takového — i když bych ho snad dovedl omluvit, poněvadž jsem nacistické metody dobře poznal — nikdy bych nepřipustil, aby hrál roli ve veřejném životě. V tom bychom se měli, pane doktore, shodnout i spolu a vůbec všichni. Skuteční zrádci a kolaboranti nesmějí určovat anebo dokonce řídit osudy naší republiky.

Domnívám se však, že jste špatně četl mé řádky, z nichž

jste vyčetl anebo vytužil, že Vás viním ze stranického prověřování. Připomenul jsem ovšem úřední vyjádření povereníka dr. Ferjenčíka, který prohlásil, že zrada zasáhla do všech politických stran na Slovensku, do demokratické nejvíce. A tu jsem upozornil, že mimo o příslušnicích strany demokratické, o jiných nic nevíme. Slyšel jsem nyní rozhlásem zprávu o rozhodnutí gen. dr. Ferjenčíka, že zjistí politickou příslušnost a také ji veřejnosti oznámí. A to jsem chtěl, nic více.

Na Vaši výtku, či snad nepatřím do arsenálu, který chce vyvrátit lidový režim a socializační postup, neodpovídám, poněvadž ji na sebe nevztahuji. Musel bych ji pak pojmout jako urážku. Byl jsem socialistou již na Slovensku a zůstal jsem jím dodnes, aniž bych při tom vyměnil politický kabát. — Tedy končím tím, že jsem byl humanitním socialistou již za první republiky, a že jsem jím zůstal. Humanitu nepovažují za balast, ale za takový považují humanitu falešně pojatou.

Vaše rozhodnutí, pane doktore, že budete nyní postupovat jen podle práva a zákona, opravdu vítám. Ovšem neustoupím od svého mínění, že jste prověřování, jak je líčíte, dělali na Slovensku špatně a následky se přirozeně dostavily. A toho nebylo zapotřebí, kdyby se bývalo postupovalo podle Masarykovy humanity, že je nutno odpírat zlému! Na to není třeba teroru, na to stačí zákon!

Váš bývalý profesor

František Loubal

dopisy

Duha nad benzinem

Pane redaktore,

protože výše nadepsaný článek vyvolal soustředěný zájem motoristů i všeho občanstva, dovoite mi, abych k němu připojil, jako člen subkomise výboru rozpočtového a člen komise, která navštívila Stalinovy závody, několik nepolemických konstatování.

Parlament hledá úhradu 756 mil. Kčs. Ministr financí je potřeboje. Daň z motorových vozidel a minerál. olejů má vynést 686 mil. Hospodářský život nepovažuje tento způsob úhrady za účelný. Rozhodl se tedy parlament hledat úhradu jinou cestou. Jedna z nich je revize výrobních nákladů u benzinu syntetického i z ropy vyrobeného. Proto předseda subkomise posl. Neuman požádal o porad experty a zástupce podniků a úřadů. Z předloženého materiálu a z projevů zástupců bylo mnohé překvapením, ale vzbudilo to u všech přesvědčení, že úhradu lze nalézt bez zavedení nové daně — revizi výrobních kalkulací a odevzdáním rozdílů z nákupu suroviny a stanovené ceny benzinu. Tento nashromážděný kapitál 594 mil. Kčs k 1. X. 1947, úročně nezužítkovány, překvapil subkomisi, protože nebyl odveden státu. Proto po prohlášení, buším p. p. Ing. Martocha a řed. Kovaříka z NÚC, z nichž jeden žádal, aby 200 mil. Kčs bylo ponecháno rafineriím jako rezerva pro případné zdražení surovin, prozatím jako provozovací kapitál, stalo se obecným míněním, že nutno těchto prostředků použít k hledané úhradě.

Vedle toho však po prohlídce Stalinových závodů bylo zřejmo, že revisi výrobních nákladů, při zohlednění správy a vymezení kompetence vedoucích, zužítkováním výrobků, přechájejících do vzduchu a převedením přebytečných brigádníků do pracovišť jiných (jak o tom po návštěvě ve Stal. závodech napsal kol. posl. Neuman, a jak jeho i naše stanovisko, které jsme od počátku zastávali, potvrdila ministerné průmyslu Ing. Jankovcová), že lze cenu benzinu snížit a v této snížené ceně opět nařízt další potřebnou úhradu.

Z té skutečnosti sděluji Vám nedůvěrná konstatování k známákám p. Dr. Ad. Balady, centr. řed. Raf. min. olejů.

Čeněk T o r n, poslanec ČNS

O slovenském národním soudu

Vážená redakcia Dnešku,

k článku dr. Juraja Sujana: »Ludové súdnictvo na Slovensku« z č. 40. v záujme historickej pravdy:

1. Nedobry pomer medzi SNR a predsedom národného súdu dr. Daxnerom (teda nie s predsedníctvom NS) nevyplýval so skutočnosťou Tisovej popravy a nijako s touto popravou nesúvisel.

2. Tak zv. »daxneriáda« vznikla po rozsudku nad bývalým veľiteľom HG, min. vnútra Saňo Machom. Sám dr. Sujan spomína vo svojom článku veľké nepomery medzi trestami NS, ale nezmienuje sa ani jediným slovom o prípade Saňo Macha. Lebo hocí podnadení Machovi (Vašek, Kubala), ktorí konali podľa jeho rozkazov, boli odsúdení na trest smrti. Saňo Mach dostal iba 30 rokov. Keďže sa okolo rozsudku nad Saňo Machom dialy rozličné machinácie, intervencie a nesprávnosti, na ktoré poukázal člen SNR dr. Baar, predsedníctvo SNR odvolalo (nie shodilo) dr. Daxnera a jeho funkcie predsedu národného súdu a na jeho miesto vyme-

novalo starého odbojového pracovníka dr. Vesela. Dr. Daxner však napriek tomu, že právo menovať a odvolávať predsedu NS mála SNR, lebo celý NS vznikol a súdili na podklade nariadení SNR a nie vlády, násilne sotrvával vo svojej funkcii a dr. Veselovi, keď tento chce nastúpiť svoj úrad, vynadal, že ho zradil, a prehlásil, že jeho (dr. Daxnera) s predsedníckeho miesta nedostane nikto, ani keď sa celá SNR na hlavu postaví.

3. Stav ignorovania sa nevznikol teda po procese s Tisom, ale po procese so Saňo Machom. A nebolo to »stav ignorovania sa«, ale stav, v ktorom »na vzdory všetkým« násilne sotrvával na svojom mieste predseda národného súdu, hoci bol riadne odvolaný a na jeho miesto bol určený iný, ktorému však znemožňoval dr. Daxner nastúpiť úrad.

4. Celá podpora dr. Daxnera v jeho stanovisku vládou spočívala v jednom liste od súdruha predsedu vlády Klementa Gottwalda súdruhovi dr. Daxnerovi.

Váš

Leopold Hryz

Studenti a politika

Vážený pane redaktore,

s pochopením jsem přečetl otevřený dopis kol. Broma, adresovaný ministru informací. Myslím, že většina nás vysokoškoláků, nezatažených stranickým fanatismem, diktovaným politickými sekretariáty, touží, aby již jednou přestal být student statistou a stal se opět duchovním avantgardou našeho veřejného života. Všichni dobře známe tu mistrnou režii našich valnic a špinu kolem nich. Přepolitování nás unavuje, ztrácíme důvěru. Uznávám funkci a důležitost politických stran pro naši demokracii, ale nehleděme v nich smysl celého našeho národního života! Neše Alma Mater nám zaručuje svobodu a nezávislost. Zlomme pouta politických sekretariátů a spojme se k poctivé odborářské práci v našich fakultních spolcích. Práce je hodné: sociální postavení našeho studenta, i přes udílená státní stipendia, je špatné. Slibme si, že vyškrtáme z našich budoucích výborovek jalové stranické tahanice a místo nich rozvineme mohutnou akci, kterou opatříme důstojné bydlení kolegům, i těm ženatým, vybudujeme síť námi spravovaných akademických domů s lacinými mensami, studovny, čítárnami a společenskými místnostmi, budeme hmožně podporovat nadané kolegy při jejich vědecké práci, budeme jen ty nejspokornější posílat do ciziny, zlepšíme zdravotní péči, zajistíme podporu v případě nemoci nebo úrazu, vejde me styk s profesorskými sbory a povinnými kolokvijními zkouškami zajistíme úroveň našeho vysokoškolského školství, a budeme bojovat o uměrné existenci zajištění všech našich kolegů lékařů, inženýrů, právníků...

Úkolů nás čeká mnoho. Zkusme se sjednotit — organizovat. Možliisujeme! Sejde-li se nás příštího roku na valnicích 40%, mohou naši zástupci ve výběrech fakultních spolků začít spíňovat vytčené úkoly. Nebojme se klacků, které nám budou házeny jak zleva, tak zprava. Jsem přesvědčen, že naše zájmové hnutí, za které se přimlouvám, přesvědčí širokou veřejnost, jak studentskou, tak nestudentskou, svou poctivě a upřímně prováděnou, skutečně odborovou prací, že mezi táborem pokrokových a demokratických je něco, co má vůli nekompromisně bojovat za lidské svobody a proti epidemii politikaření, která nás pokrok, skutečný pokrok stráží. Chceme jít na naši nové cestě ruku v ruce s naším uvědomělým dělníkem, který odmítá a vysmívá se těm, že student, který prošel sedmnáctým listopadem, by mohl být reakcionářem a fašistou. Chceme tmelit bortící se národní jednotu a myslím, že my, studenti, jsme k tomu nejpovolnější. Nebojme se oficiální agrese a provoláme naši nezávislé práci ve fakultních spolcích čest!

Ladislav Holman, stud. med.,
Hradec Králové, vysokoškol. kolej

Pedagogické fakulty

I.

V článku »Prání splněno — co dál?« (Dnešek, roč. II, ze dne 8/1 1948) píše autor J. P. Blažek na str. 631: »Je zajímavé, že na otázku, kolik je vlastně nových posluchačů na pedagogické fakultě v Praze, odpověděli čtyři informovaní činitelé údaj, které se velmi rozcházelý od skutečnosti. Nesmí nás mýlit, že je psáno snad 1.000 posluchačů. Mezi nimi je velká většina učitelů v činné službě, kteří si chtějí doplnit své vzdělání. Nových kandidátů je v Praze osmdesát, což je asi šestina skutečné potřeby.«

K tomu sděluje děkanství pedagogické fakulty úředně: Na pedagogické fakultě university Karlovy v Praze jsou podle oznámení kvestury Karlovy university v Praze z 10. ledna 1948 zapsáni v zimním semestru 1947/48 celkem čtyři tisíce osm set devadesát dva posluchači (v tom devět cizinců). Z nich je čtyři tisíce jedno sto šedesát sedm řádných. Nově zapsaných posluchačů pro I. semestr jest celkem čtyři sta sedmdesát osm a všech posluchačů, kromě učitelů v činné službě, zapsaných ve všech semestrech, jest celkem jeden tisíc jedno sto šedesát čtyři. Neodpovídá tedy pravdě údaj J. P. Blažka, že nových kandidátů v Praze je osmdesát, ani údaj, že je zapsáno snad tisíc posluchačů.

Děkanství pedagogické fakulty a kvestura university Karlovy byly by tato čísla sdělily J. P. Blažkovi, kdyby se před napsáním článku snažil získati správné informace. To se však nestalo.

Dr. Hryz,
proděkan pedagogické fakulty.

II.

Autor článku »Prání splněno — a co dál?« po-
znamenává k úřední opravě pedagogické fakulty:

Není možné pochybovat o správnosti údajů kvestury Karlovy university, že v zimním semestru 1947/48 je zapsáno celkem 4.892 posluchačů. Pak ovšem byly zbytečné všechny obavy o nedostatku učitelstva, který hrozí zejména našim školám národním. Pak by ministerstvo školství nemělo olázet s pensionováním šedesátiletých a starších učitelů a profesorů. Pak by nebylo třeba zvyšovat počet žáků na třídu. Uvedené číslo dokonce ukazuje, že bude učitelů a profesorů víc, než může naše školství spotřebovat.

Někde bude chyba. Mnou uvedeně číslo osmdesát nových posluchačů mně prozradil odpovědný úředník ministerstva školství a potvrdili vedoucí pedagogické praxe na pedagogické fakultě. Poslední údaj z 12. ledna 1948 říká, že nových kandidátů pro školy obecné je v Praze 89, slovy osmdesát devět. Zdá se, že mezi uvedenými 4.892 posluchači (a zejména mezi 1.164 ne-
učiteli, jak uvádí oprava) je převážná většina takových, kteří jsou zapsáni i na jiných fakultích.

Běží o to, zda skutečně dodají pedagogické fakulty školám ročně aspoň tisíc nových učitelů. To ukáže blízká budoucnost.

J. P. Blažek

Inteligence bez zájmu?

P. T.

K článku »Proč je inteligence bez zájmu« dovolují si uvést několik poznámek:

P. inž. J. Fukačko by měl spíše vyslovit obdiv nad tím, že inteligence přes své zblácení jak po stránce materiální, tak i pokud se týče ocenění její práce a výkonů, si zachovala obdivuhodnou pracovní morálku a kázeň. V tom směru může být příkladem pro všechny ostatní vrstvy národa!

Je sice pravda, že inteligent těžko snáší redukování otázky účelu života na finanční základ, avšak je jasné, že musí být dány materiální předpoklady pro trvalě zdravý a kladný poměr k práci a k udržení zájmu též pro věci kulturní, odborové, politické a jiné.

O tom, jak nespravedlivě byla naše úroveň snížena, svědčí následující fakta:

Jako úředník 5a platové stupnice se 2 dětmi bych za měsíční plat Kčs 2.000.— a dnes za měsíční plat Kčs 4.500.— (5a st. a 2 děti) koupil:

	Před válkou:	Nyni:	úroveň snížena na %
		(kdyby byly)	
vajec (à 50 hal.)	4000	à 3.—	1500 37,5
másla (à 15 Kčs)	133 kg	à 80.—	56 kg 42
sádla (à 10 Kčs)	200 kg	à 60.—	75 kg 37,5
mléka (à 1,20 Kčs)	1800 l	à 5.—	900 l 50
masa (à 12 až 16)	142 kg	à 50.—	90 kg 63,4
chleba (à 1,20 až 1,40)	1530 kg	à 5.—	900 kg 59
tvaroh (à 6.—)	333 kg	à 20.—	225 kg 67
ovoce (à 4.—)	500 kg	à 15.—	300 kg 60
oděvní konf. à 500 dobrý!	4	à 2000 (mizerný)	2 a ¼ 55
bot (à 59)	34 párů	à 339.—	14 párů 41
kožili (à 50)	40	à 200.—	22 párů 55
ponožek (à 3.—)	680 párů	à 20.—	225 párů 34
atd., stejně v kultuře.			

Vychází, že si mohu dnes koupit za jednoměsíční plat o 50% průměrně méně zboží než před válkou! Až nepatrné odchylky nahoru nebo dolů jsou to čísla a procenta správná.

Byl bych Vám velmi vděčný, kdybyte těchto několik řádek otiskli. V době příprav definitivní úpravy platů st. zaměst. je to velmi aktuální.

V dokonalé úctě

Josef Bartoš

Vyučování ruštině

Vážená redakce!

V 38. čísle Vašeho časopisu uveřejnil jste dopis »Kdo je vina« paní B. Smirnové z Hranic. Okresní školská komise v Hranicích pojednala ve schůzi o obviněních, týkajících se národního školství a okresního školního výboru, a považuje za nutné uvést je na správnou míru.

Paní Smirnová reflektovala pouze na ustanovení na některé škole v Hranicích, kde bylo a je vyučování ruštině dobře obstaráno. Její žádost je nadále vedena v evidenci úřadu. Odbornou zkoušku z ruštiny má na zdejších okrese šest učitelů a další se připravují, takže v krátké době nebude měšťanské školy bez odborně kvalifikované síly pro vyučování ruštině. O kursu ruštiny pro učitelstvo se nejen mluvilo, nýbrž bude z popudu školních úřadů vkrátku uspořádán. Zájem o ruštinu je; ždai »zvláštní«, nelze říci, protože tento výraz je pojmově neurčitý.

Prosím, aby tyto řádky nebyly považovány za polemiku s paní Smirnovou, děkuji za uveřejnění a poučím se v dokonalé úctě.

A. Baduřík v. r.,
předseda okres. školní komise v Hranicích.

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Vrátka šrámek:

RAPORT

Na levém křídle a poslední já budu stát, a tušit nebude, oč prosit chci, žádný kamarád — a paty k sobě, špičky od sebe, pro tebe, sne můj divný, pro tebe

Já budu mluvit.

Hlásím, pane hejtmane, že se mi zdál sen, vojna byla a já ležel v poli zastřelen; a zrovna u mne váš kůň taky

pad, nám práno bylo spolu umírat, to z boží vůle jen.

To k ránu bylo as, neb měsíc

zrud, a váš kůň hlavu zdvih, a zvláštní věc, měl jako já prostřelený břich, a v jeho očích takový styd

šal, kdos divil se v nich, kdos se ptal

a ruce lomil v nich.

Ze louky vont kol a jetely a kvete řeřicha — a on ... kůň ... což byl vinen

čím? má dtru do břicha, že na něm seděl kdos, už

nesedí a oči vědět chtí, však nevědí a v hrde vysychá ...

Oh, v hrde vysychá ... A chtěl by rzát ...

že neví, neví proč?!

Blumíčko zlaté, což neměl on

tě rád — ty už ho nechceš ... proč? proč necinkne už nikdy

podkova, proč nebe v krvi, nohy

z olova — hó, toč se světe, toč ...

Hlásím, pane hejtmane, že to byl strašný sen, ty oči zvířete, ty křičely a z důlků lešly ven, křičely na mne, jestli já to

vím, proč ležíme tu s břichem

děravým — co měl jsem říci jen ... ?

Hlásím, pane hejtmane, a já to musím říci: tož, člověk rád jde, člověk

musí jít, když pán chce, smrti vstříc — však koní šetřte, prosím

tisíckrát, to dobytče se strašně umí

ptát, proč nesmí žít víc ...

Ze sbírky »Básně«, která v nejbližších dnech vyjde ve třetím vydání.

... promiňte mně tento dlouhý dopis. Neměl jsem čas, abych napsal krátký.

PASCAL

NOVÉ KNIHY

VOLÁNÍ O POMOC

Literární recensent zavalen záplavou nových knih původní prózy, které chrlí knižní trh, najde si konečně z deseti knih jednu, která ho hned prvními stránkami připoutá bliž než ty ostatní a dá mu prudší i radostnější zážitek čtenářský, než na jaký si pomalu už začínal zvykat. Takovou zajímavou knihou je »Volání o pomoc« Jana Weisse (Borový, 449, 100 Kčs).

Námět je zajímavý od samého začátku: Je první doba okupace, Hitler po vítězství v Evropě se chvástá invasí do Anglie a v jednom pražském domě žije devatenáctiletý mladík, který o tom vůbec nic neví. Od dětství chorobně nervosní, trpící idiosyncrasí při pohledu na lidské tváře, nesnášející prostor bez střechy nad sebou, reagující srdečnými záchvaty na porušení své samoty a tyranisující suverenity v rodině, je uzavřen svou matkou — otce nemá — v bytě jako ve vězení, izolován zcela od světa a od lidí. Stu-

duje soukromě střední školu, ale protože nečte noviny, neposlouchá rozhlas, neví vůbec, že jsou Němci v Praze. Jeho nový soukromý učitel Chrtek, který zároveň začíná svou hnusnou kolaborantskou kariéru v redakcích a rozhlase, vyléčí ho z té nemoci tím, že mu řekne pravdu, ale zároveň snaží se ho získat pro myšlenku spolupráce s nacismem. Zdeněk však ve styku se skutečností a českými lidmi pochopí, oč jde, překoná v sobě zbytky bážlivosti a jde cestou protichůdnou přímo do ilegálního odboje, zachraňuje prchajícího mladého komunistu, kol jeho postavy se zauzuje dramatický děj. Do něho zasahuje jeho spiklenecká kamarádka a klíčící láska — Božka, špiónská sekretářka Chrtkova, typy vlastenců i vlažných, typ intelektuála i prosté mámy z venkova, jejíž láska mateřská se octne v konfliktu s láskou vlasteneckou. A těsně před hrozícím zásahem gestapa musí být nebezpečná situace rozřešena zavražděním zrádného kariéristy.

J. Weiss si vybral výjimečnou postavu jako hlavního hrdinu, chorobně individuální, izolované od skutečnosti a vydané všanc jedu fašistického našeptavače. V jeho kresbě pohybuje se na samém okraji pravděpodobnosti. Jen silou svého uměleckého vidění a vyprávěčského kouzla vyvažuje těžko představitelnou nenormální situaci. Také snad zcela nevyužil a psychologický nedokreslil hrozný Zdeňkův otrěs, vyvolaný náhlým prozřením do skutečnosti nacistické okupace, neboť vývoj jeho myšlení a chování v druhé fázi románu ustupuje do pozadí před vnějším dějem, který zase nese rysy typické a obecné. Příklad Zdeňkův, případ patologického individua, dobírajícího se správného poznání sebe, lidí politické a národní skutečnosti, tu na začátku slibuje víc zajímavých a možných konfliktů, než skuteční rychlý spád dalších dějů. Ale autor zase dovedl uvést na scénu řadu šťastně typických postav a dovedl jich využít k dramatickému zauzení a vyřešení, že román je opravdu typickým obrazem nacistické okupace a českých typů v ní, odboje i zrádcovství. Také dobové ohraničení dává případu význačné zajímavé zabarvení: jde tu o zachváce-

John Gunther:

JAPONSKÁ TOVÁRNA

Až do války to byla nejzajímavější otázka v Japonsku. Jak Japonsko dokázalo podbízet tak důkladně své veliké průmyslové soutěžitelé; jak dokázalo prodávat bedvábi, hračky, elektrické žárovky, kamery, bavlněné a rayonové zboží, keramiku, konzervy a tak dále na cizích trzích za levnější ceny, než cizí země mohly samy takové zboží vyrobit? Jak mohlo Japonsko prodávat plnicí pero v Novém Yorku za 10 centů?

Japonci jako Britové — jiný ostrovní národ — žijí v normálních dobách z dovozu surovin, které zpracovávají na hotové výrobky a ty pak prodávají v cizině. Vezměme si příklad z doby před rokem 1942. Japonsko koupí suroviny bavlnu někde v Indii a zaplatí její dopravu do některého indického přístavu, do Bombaje. Z Bombaje Japonsko platí přepravu této bavlny do továren v Nagoji nebo Joka-

homě. Japonsko zpracuje bavlnu na košile, veze ty košile v lodích znovu celou tou cestou zpět, zaplatí ostré diskriminační clo v Bombaji z japonského dovozu a pak prodává ty košile v Indii o dva či tři centy levněji, než se prodávají indické košile, vyrobené v Indii. Nikoli jen levněji než lancashirské košile nebo egyptské košile. Ale levněji než indické košile.

Jak to může Japonsko dokázat? Jeden důvod ovšem jsou nízké japonské mzdy. Ale tím se nevysvětlí všechno: neboť indické mzdy jsou ještě nižší než japonské. Odpověď je složitější. Jedním důvodem — aspoň pro nějakou dobu — bylo znehodnocení japonského jenu, které zlevnilo v cizině japonský vývoz; nyní však to působí na druhé straně a poškozují japonské hospodářství, neboť levný jen zdražuje Japonsku dovoz cizích surovin. Dalším důvodem je výkonnost. Země má prakticky nový průmysl, zbrusu nový; Japonci využívají každého moderního technologického objevu a jed-

no děvče, pracující na nových stavech Tojadových, může udělat práci dvacetí Indů. Dalším důvodem je soustředěná nákupní agentura pro suroviny a obchodní loďstvo se státní podporou. Ještě další je poctivost v průmyslové organizaci; v japonské továrně není korupce, není »ulejvandy«, také se tam nekrade. Konečně nejvýznamnější ze všeho je národní solidarita většiny Japonců, jimž výkonná práce není jen prostředkem k výdělku, nýbrž cvičením ve vlastnictví. Země je neobyčejně stejnorodá (asi tak, jako Francie před válkou) rasově, sociálně i hospodářsky. Japonci se většinou pokládají za kolečka v jediném obrovském stroji.

Taková abstrakce ožívá v japonské továrně a japonská továrna je jedním z nejmimořádnějších zjevů na světě.

Navštívil jsem zušlechťovací hedvábnický podnik u Tokia. Většina nových továren v Japonsku je v předměstích. Je snaha dostat se z velkých měst a »udovat průmysl v ze-

ni české mentality v době, kdy Hitler vítězil, kdy se smlouvy s SSSR se snažili nacisti i kolaboranti vytlouci zisk pro víru v zrození t. zv. nové Evropy, dokud vstup Sovětů na válečné bojiště nedal definitivní perspektivu českým nadějím i směr odboje. Weissova kniha je zatím nejpozoruhodnějším románem českým z doby okupace. *F. Buriánek*

Přetištěno ze Zemědělských novin

NAŠI AUTORI V CIZINĚ

Karel Čapek: Čapkovy dramata po padesáté na norské scéně. Na scéně Norského divadla v Oslo bylo v předposlední zářijovou neděli hráno Čapkovy drama »Ze života hmyzu« již po padesáté.

Svédský tisk vzpomíná na Karla Čapka. Stockholmský deník »Morgon-Tidningen« přinesl v minulých dnech fotografii Karla Čapka s krátkým článkem, v němž vzpomíná Karla Čapka, slavného dramatika, který dovedl drama a jeho svět krásně přiblížit čtenáři ve vtipné reportáži »Jak vzniká divadelní hra«. Pisatel ji přibližuje švédskému čtenáři srovnáním se »Zahradnickým rokem«, který vyšel švédsky již před několika roky.

Ve Francii tři Čapkovy knihy, a to »Hordubal« v překladu M. L. Hirsche (nakladatelství Seghers, sbírka »La terre vivante«, 1946), »La fabrique à l'absolu« v překladu Jeana a Jiřiny Daněšových (nakladatelství Nagel) a »Dášeňka« v překladu Anny a Jacque Arnaudových (nakladatelství A l'enfant poète). Operá píše o Dášence: »Všichni se shodují v tom, že je těžké psát pro děti. Proto máme radost z toho, když vidíme, s jakou lehkostí se to daří vynikajícímu spisovateli.«

Čapkův »Loupežník« tvoří součást repertoáru divadla vieux Colombier.

Do polštiny byla přeložena Karla Čapka »Bílá nemoc« a »Loupežník«.

V nakladatelství »Literatura polská« v Katovicích vyšel v těchto dnech polský román Karla Čapka »Továrna na absolutno« v překladu zesnulého Pawla Hulky-Laskowského.

»Apokryfy« od Karla Čapka vyšly v bulharském překladu Adena Leštova. Vydalo nakladatelství »Chemus«.

Ve Švýcarsku vyšly Čapkovy knihy »Jak se co dělá«, »O lidech« a »Kalendář«. »Modlitba za vlast« byla ve Švýcarsku vydána v anglickém překladu.

Čapkovy »Matka« byla přeložena do bengálštiny.

Matica Hrvatska v Zahřebě vydává »Obyčejný život« Karla Čapka.

Čapkovy Povídky vydány v Bělehradě. Státní srbské nakladatelství »Osvěta« vydalo výběr z Čapkových povídek z jedné i druhé kapsy. Překladatelka Nada Doroški napsala i studii o Karlu Čapkovy. Čapkovy Povídky vyšly v srbské již před válkou, ovšem dnes již vůbec nejsou na knihkupeckém trhu. Proto o nové vydání knihy je velký zájem.

Překlad Čapkových děl do španělštiny. V nejbližší době vyjdou v nakladatelství COEPLA v Buenos Aires »Anglické listy«, »Hordubal« a »K Krakatit« K. Čapka v překladu Heleny Voldánové, kulturní spolupracovnice československého vyslanectví v Buenos Aires.

Turbina od Čapka-Choda vyjde chorvatsky. Zahřebské nakladatelství Matice Chorvatska připravuje vydání knihy Čapka-Choda »Turbina« v

překladu Millvoje Mezoramy. Kniha pravděpodobně vyjde ještě v létě.

»Český román« Olgy Scheinpflugové vyšel nyní v dánském překladu Elsy Westhové Neuhardové s titulem »Můj život s Karlem Čapkem«. Dosaďadní kritiky knihu vítají jako velmi zajímavou. K. i.

František Langer italsky. V nakladatelství Mondadori ve sbírce překladové literatury Medusa vyšla kniha Františka Langra »Děti a dýka«. Překladatelem je Cristina Agosti Carosci.

Holanova »Panychida« vyjde v překladu Iva Fleischmanna a M. L. Hirsche v Poésie 1947.

M. Pujmanová a A. C. Nor do polštiny. U příležitosti zájezdu českých spisovatelů do Polska podepsala M. Pujmanová autorskou smlouvu s redakcí »Dziennika Literackého« a »Dziennika Polského«, v nichž bude vycházet na pokračování román »Předtucha«. »Předtucha« vyjde také ve Francii. V Polsku, Jugoslávii a Francii vycházejí překlady románu »Lidé na křížovatce«.

Bassův »Cirkus Humberto« vyjde ve Spojených státech. Jak nám sdělili naši kulturní přidělenci, vyjde v anglickém

překladu Bassův »Cirkus Humberto« v newyorském nakladatelství Farrar a Straus. Cirkus Humberto vyšel po válce kromě toho také ve Francii a ve Švýcarsku. Bassova »Klapzubova jedenáctka« byla přeložena do polštiny.

»Palečkův úsměv« Fr. Kubky byl vydán v Bulharsku.

Polské vyznamenání Františka Halasovi. Polská vláda vyznamenala básníka Františka Halase řádem »Polonia restituta« za jeho překlady básnických děl Mickiewiczových.

Slavný román Františka Kožíka »Největší z pierrotů« vychází v italském překladu v nakladatelství Leonardo ve Florencii.

KNIHY REDAKCI DOŠLE

Jos. Šusta: Léta dětství a jinošství. Vydal Melantrich. Stran 197, brož. 127 Kčs.

Roman Gary: Pan Tullpán. Přeložil Dušan Zmitko. Obálka M. Vaša. Nakl. Komanditní nakladatelská společnost Pašek. Stran 125, brož. 54 Kčs, váz. 79 Kčs.

Dysor Carter: Tajná zbraň SSSR. Obálka Petr Tučný. Vydalo vydavatelství Pro svobodu. Přeložil Ant. Bichler. Stran 140, brož. 69 Kčs, váz. 99 Kčs.

leni; podnik, který jsme viděli, měl ohradní zdi jako nějaký statek a za nimi byly stromy a keře — vypadalo to jako anglický dům na venkově. Byla to arci »vzorná« továrna; proto také nám bylo dovoleno ji navštívit. Jiné průmyslové podniky nejsou tak elegantní. (Ale většinou beze sporu jsou hezké. Nikdy jsem neviděl nic, co by mohlo závodit s japonskou úpravností a vášní pro úklid. Na každé silnici i větve jsou sebrány a pěkně svázané do svazečků.) V japonských městech jsou také oblasti chudiny, ale velmi málo skutečných »slums«. Japonsko se industrialovalo přes noc a tak uniklo nejhorším zjevům průmyslové soustavy. Nic v Japonsku nelze srovnat s nepopisatelnými »slums« v Šanhaji nebo Bombaji.

Jsmé v továrně. Je tam zaměstnáno 900 děvčat a 180 mužů. To znamená, že je to velká továrna; většina z japonských 95.000 továren zaměstnává jen hrstku dělníků. Děvčky upoutají hned náš po-

hled. Stojí v řadách po třiceti před mírně kývajícími stavy. Nosí černé haleny, jakousi uniformu; není jim dovoleno si sednout. Na konci každé řady stavů je buď velká klec plná papoušků nebo akvarium, jež se hemží zlatými rybkami — zřejmě to má dodat barvitosti a iluze přírody. Ale analogie, že tato zvířata jsou také zajata, přijde na mysl okamžitě.

Děvčky pracují deset hodin denně, od 6. ráno do 5. odpoledne za denní mzdu 85 senů, tedy asi 1 shilling. Půl hodiny je na oběd a dvě přestávky po 15 minutách — ale ty jsou věnovány nucenému tělocviku! Děvčky mají každou druhou neděli volno, ale jen zřídka je jim dovoleno opustit podnik a navštívit Tokio. O 5. odpoledne mají volno až do zhášení světla o 9. večer, mohou obléci svá veselá kimona a barvitě se roptýlit po velkých zahradách, ale nemohou jít mimo ohradní zdi podniku. Jídlo je prosté, ale zřejmě vydatné; děvčky vypadaly zdravě. Spí v ložnicích v jakýchsi

přihrádkách, v jedné místnosti je jich šest až osm. Všechno je čisté bez poskvrny. Než jdou spát, mají kulturní cvičení — dozorce přednáší o květinové úpravě, o podávání čaje, o mravouce a podobně.

Děvčky jsou zaměstnány podle jedinečného japonského systému. Veliká většina jich přichází z venkovských obcí; zástupce podniku je nejímá od jejich rodičů zpravidla na rok a jejich mzdy jsou zčásti na zaplacení dluhu rodičů. Děvčky nemohou opustit továrnu, dokud se platnost smlouvy neskončí; zpravidla se rozšiřuje na několik let. V továrně, kterou jsem navštívil, děvčky začaly v 16 letech a pracovaly, až jim bylo 20 nebo 21 a do té doby si mohly ušetřit snad 300 jemů, tedy asi 16 liber a 17 shillingů (podle poměru kursů z 1. dubna 1930). Pak je jim v theorii volno vrátit se do jejich obcí a užít svého kapitálu jako věna. Většinou se vdají a hned začnou rodit děti, které ten postup opakují.

Některé stránky toho systému budí hrůzu. Ale je třeba upozornit, že důsledkem ustavičné výměny pracovníků není stálého průmyslového proletariátu mezi ženami v Japonsku. Děvčky odcházejí z obcí a jiné se tam vrací. Zásne nad špatnými stránkami dočasně otroctví; ale, jak ukazuje H. Vere Redman, »zbavit mladou ženu svobodné vůle, pokud jde o prodej její práce, je krivdou zřejmě jen ve společenství, kde se poměrně všichni těší ze svobodné vůle.« Ten systém nás zaráží a budí v nás hrůzu. Ale stejně by měli hrůzu mladí Japonci, kdyby slyšeli, že v Americe nebo v Egyptě mladí muži i ženy, ochotní pracovat, nemohou dostat místo. Nezaměstnanost na západě se jim zdá stejně nesnesitelnou jako japonský systém nám. V Japonsku prakticky není nezaměstnanosti.

Z knihy »Aie jaká je«, která v nejbližší době vyjde v druhém vydání.